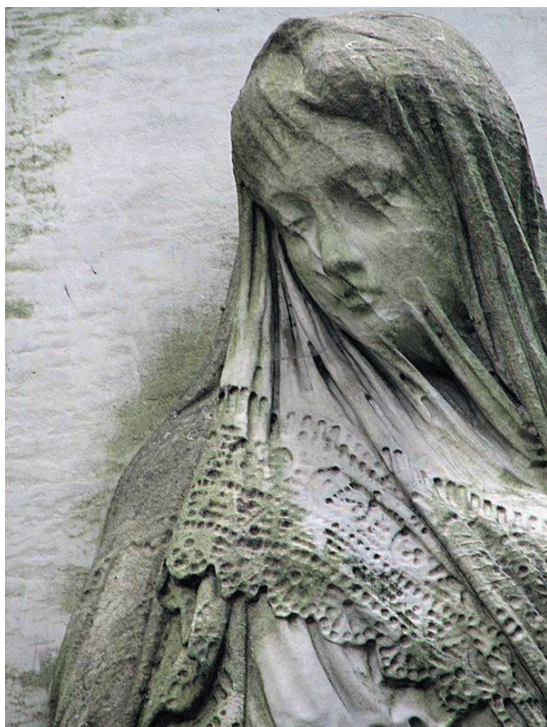


ΣΕΙΡΑ: ΜΕΛΕΤΕΣ

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ



ΚΑΣΤΟΡΕΙΟ 2022

ΕΚΔΟΣΗ

www.kastoreioportal.gr

ΣΕΙΡΑ: ΜΕΛΕΤΕΣ

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

ΚΑΣΤΟΡΕΙΟ 2022

ΕΚΔΟΣΗ

www.kastoreioportal.gr

ΣΕΙΡΑ: ΜΕΛΕΤΕΣ

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ &
ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ
ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

**«Απ' το χθεσινό ρόδο μένει μόνο τ' όνομά του, άδεια ονόματα κρα-
τάμε»**

Βερνάρδος του Μορλαί

Έρευνα, γλωσσική επιμέλεια:

Θεοδώρα Πελεκάνου-Δαρειώτη,
φιλόλογος

Εκδοτική επιμέλεια, σελιδοποίηση:

kastoreioportal.gr

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

τηλ.:

6976381808

e-mail:

webmaster@kastoreioportal.gr

web:

<https://kastoreioportal.gr/>

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Τοπωνύμια είναι τα ονόματα που έδωσαν οι άνθρωποι στους τόπους για να τους ξεχωρίζουν. Είναι οι «φωνές των προγόνων που μας άφησαν φεύγοντας, για να επικοινωνούμε με αυτούς».

Τα “μεγάλα” τοπωνύμια καταγράφονται σε χάρτη της Ελλάδας κλίμακας 1: 500.000. Τα μικροτοπωνύμια, χαρτογραφούνται σε κλίμακα 1:50.000. Ανέκαθεν οι άνθρωποι έδιναν ονόματα στους τόπους, διαφορετικά θα ήταν σχεδόν αδύνατη η οποιαδήποτε συνεννόηση μεταξύ τους όσον αφορά τον προσδιορισμό συγκεκριμένης περιοχής

Ήδη από τους μυθικούς χρόνους οι τόποι ονοματίζονταν με ιδιαίτερη σημειολογία. Ο Πausanías (περιηγητής και γεωγράφος του 2^{ου} μ.Χ. αι.) στα Λακωνικά, αναφέρεται στο άγαλμα της «Αιδούς», στο δρόμο Σπάρτης προς Τρίπολη και σε απόσταση περίπου τριάντα σταδίων από τη Σπάρτη. Όταν ο Οδυσσέας πήρε την Πηνελόπη στην άμαξά του για να πάνε στην Ιθάκη, ο πατέρας της Ικάριος ακολουθούσε την άμαξα ικετεύοντας να μείνει κοντά του. Κάποια στιγμή ο Οδυσσέας σταμάτησε την άμαξα και ζήτησε από την Πηνελόπη να διαλέξει ποιον από τους δυο θα ακολουθήσει. Εκείνη σκέπασε με πέπλο το κεφάλι της, δείγμα υποταγής στον σύζυγο. Στον τόπο αυτόν, σύμφωνα με την παράδοση, ο Ικάριος έστησε ένα γυναικείο άγαλμα με πέπλο της «Αιδούς», δηλ. της Ντροπαλοσύνης.

Με τα μικροτοπωνύμια προσδιορίζεται επακριβώς ο χώρος, σημαίνουν συγκεκριμένα πράγματα για τους κατοίκους της περιοχής, για παράδειγμα Πισαγιάνης, Λουσίνα, Αγιομάμας.

Το τοπωνύμιο ή μικροτοπωνύμιο, μπορεί λοιπόν να αποτελεί τη μοναδική μαρτυρία ενός δεδομένου που δεν υπάρχει πια, το τοπωνύμιο μπορεί να μας βοηθήσει να ερμηνεύσουμε την σκοπιμότητα της ίδρυσης και λειτουργίας ενός χριστιανικού σχολείου κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής κυριαρχίας ή απλά να μας επισημάνει την ύπαρξη άλλοτε ενός αιωνόβιου δένδρου εκεί που η εξέλιξη ισοπέ-

δωσε το έδαφος ή πληροφορίες σχετικές με τη λειτουργία των μύλων.

Για παράδειγμα το τοπωνύμιο «Κουτσομούλια» (κουτσός μύλος) υποδηλώνει περιοχή με μύλους που δούλευαν το μισό έτος, όταν δηλαδή υπήρχε αρκετό νερό, και πρέπει να γραφτεί με ύψιλον. Το «Παλιομανάστηρο» πιθανότατα κουβαλάει μνήμες από παλιό μοναστήρι, το «Παλιοκκλήσι» επίσης και πάει λέγοντας.

Τα τοπωνύμια υπήρχαν και υπάρχουν για τελείως πρακτικούς λόγους. Στις κληρονομίες, στις διαθήκες, στις αγοραπωλησίες, σε οικονομικές συναλλαγές.

Κατ' αρχήν οι τόποι ονομάστηκαν από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους όπως η φύση του εδάφους (Κάμπος, Σάρα), το χρώμα (Κοκκινόβραχος), το σχήμα (Χούνες), τη χρήση (Παλιολήνι), τα ποικίλα κτίσματα (Μαρμαρογιόφυρο), τα φυτά (Φτερόλακκα, Βατσινιές, Μοναχή ελιά), τα ζώα (Ελαφοκυλίστρα, Κούκου ράχη), οι παραδόσεις (Νεραϊδόβραχος), τα ονόματα αγίων (Αγιο-Μάμας), το όνομα του ιδιοκτήτη (του Κυρίμπεη ή Κερήμ μπέη), οι βρύσες (Λαδόβρυση), οι βουνοκορφές (Μάλα), τα λαγκάδια (Λαγκαδίτσα), σπηλιές (η Σπηλιά του Ράλλια), χωράφια (Ξεροκάμπι), καλύβια, πηγάδια (Μπραημοπήγαδο), πηγές (Πισαγιάννη), μύλοι (ο μύλος του Τζελέπη), χάνια, μαντριά, βοσκοτόπια, μονοπάτια (του Κούστα), αλώνια (Του Γαλή τ' αλώνι), ρέματα, μοναστήρια και διάφορα άλλα.

Τα τοπωνύμια μας δίνουν πληροφορίες ιστορικές, κοινωνικές, θρησκευτικές, τοπογραφικές, γεωγραφικές, εθνολογικές, λαογραφικές.

Αμέσως, σχεδόν, μετά τη δημιουργία του νέου ελληνικού κράτους με τον νόμο που ίσχυε από τον Δεκέμβρη του 1833 χωρίστηκε το κράτος σε δήμους και κοινότητες. Το 1912 με τον νόμο «περί συστάσεως δήμων και κοινοτήτων επήλθαν θεμελιώδεις μεταβολές στο σύστημα διοικητικής οργάνωσης που ίσχυε μέχρι τότε. Η Πολιτεία ξεκίνησε μια προσπάθεια μετονομασίας να δώσει δηλαδή ελληνικά ονόματα σε φράγκικα, σλάβικα, τούρκικα και αρβανίτικα τοπωνύμια, ίχνη από τους λαούς που πέρασαν για μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι μετονομασίες είχαν σκοπό να απαλλάξουν την ελληνική ύπαιθρο από τυχόν υπολείμματα παλαιών κατακτητών και να αποστομωθούν οι επικριτές της φυλετικής μας καθαρότητας (Φαλμεράϊερ κ.λπ.). Είναι γεγονός ότι σλαβικά φύλα διείσδυσαν στην Πελοπόννησο, σε ορισμένες περιοχές της βυζαντινής αυτής επαρχίας αυτά εγκαταστάθηκαν μόνιμα και διατήρησαν τη γλωσσική τους ταυτότητα, έως τα μέσα περίπου του 10ου αιώνα. Τα τοπωνύμια, τα οποία σχηματίστηκαν από τη γλώσσα των φύλων αυτών και, μετά την εθνολογική αφομοίωση των φορέων, εξακολούθησαν να επιζούν στις ελληνικές διαλέκτους της περιοχής, και αποτελούν μια αντικειμενική ιστορική πηγή. Οι άνθρωποι αυτοί ίδρυσαν τις νέες τους

κατοικίες σε περιοχές, όπου εξακολουθούσαν να ζουν οι αυτόχθονες, οι ελληνόφωνοι υπήκοοι του βυζαντινού κράτους.

Ερευνώντας τα μικροτοπωνύμια (ονόματα που έχουν πηγές, λόφοι, χωράφια κ.τ.λ.), μιας ευρύτερης περιοχής (π.χ. της Πελοποννήσου) μπορεί κανείς να διαπιστώσει από τη συχνότητα σλαβικών ονομασιών, περίπου τα όρια της εγκατάστασης Σλάβων κατά τον Μεσαίωνα. Εγκαθίσταντο στις κοιλάδες των ποταμών, σε υψώματα, πλαγιές βουνών και για κάποιο διάστημα απέφευγαν τα παράλια. Στο ανατολικό τμήμα της Πελοποννήσου υπάρχει περιορισμένος αριθμός σλαβικών τοπωνυμίων, αντίθετα με το δυτικό όπου υπάρχει πληθώρα. Ειδικά στον Ταΰγετο που μας ενδιαφέρει στη δυτική πλευρά του κατοικούσαν Μηλιγγοί και στην ανατολική Εζερίτες (περισσότερα στο Μηλιγγοί και Εζερίται Σλάβοι εν Πελοποννήσω, Περικλέους Ζερλέντου, εν Ερμουπόλει 1922).

Για τον «εξελληνισμό της Ελλάδος» (όρος της εφημερίδας Εστία) συγκροτήθηκε (1910-1920) η «Επιτροπεία τοπωνυμίων της Ελλάδος» με γνωστά ονόματα της εποχής που διατύπωσαν δύο διαμετρικά αντίθετες απόψεις.

Ήδη, από το 1892, ο έγκριτος νομικός, γεωγράφος και ιστορικός Αντ. Μηλιαράκης υποστήριζε ότι δεν πρέπει να αλλάξουν τα τοπωνύμια γιατί αποτελούν γλωσσικό υλικό, όπως και οι επιγραφές, μόνο που τα τοπωνύμια είναι χαραγμένα στο έδαφος. Προειδοποιούσε δε πως «Πάσα αντικατάστασις σημερινών ονομάτων δι' αρχαίων, και πάσα μεταβολή έτι της ρίζης ή των καταλήξεων αυτών, επιχειρουμένη υπό των γεωγραφούντων ή υπό των διοικητικών αρχών άνευ μελέτης, ισοδυναμεί προς καταστροφήν ζωντανών μνημείων της ελληνικής Ιστορίας και της γλώσσης». Αντίθετα θερμός υποστηρικτής της μετονομασίας ήταν ο Στ. Κυριακίδης λέγοντας: «...επειδή μολύνουν το πρόσωπον της ωραίας ελληνικής πατρίδος μας, και επειδή ακόμη, πράγμα που είναι ακόμη σπουδαιότερον, χρησιμεύουν πολλάκις ως επιχειρήματα εις τους εχθρούς του έθνους μας και της φυλής μας διά να διεκδικούν τας χώρας μας, καλόν είναι σιγά-σιγά να αποσβεσθούν, να λείψουν».

Είναι δε αυτά τα ίχνη, τα διάφορα τουρκικά και σλαβικά ονόματα των χωριών. Η μετονομασία τους προκαλεί σύγχυση και άρα πιθανόν χρειάζεται και εκ μέρους μας να καταφεύγουμε με φειδώ στην αυθαίρετη αλλαγή τοπωνυμίων.

Ο Γερμανός φιλόλογος και μεταφραστής Gerhard Blumelein ήθελε να ξαναπάει στο χωριό Μέρμπακας Αργολίδος, όπου το 1974 είχε επισκεφθεί την εκεί βυζαντινή εκκλησία. Αλλά τη δεύτερη φορά δυσκολεύτηκε, γιατί στον καινούργιο χάρτη το χωριό ήταν με το όνομα Αγία Τριάδα. Όπως εξηγεί, το όνομα Μέρμπακας δεν είναι τούρκικο, αλλά προέρχεται από τον Λατίνο επίσκοπο Wilhelm von

Meerbeke, που είχε εγκατασταθεί στην Κόρινθο επί Φραγκοκρατίας.

Όταν ο περιηγητής Σατωβριάνδος το 1806 στο ταξίδι του στην Ελλάδα, αναζητούσε την αρχαία Σπάρτη και τον Ευρώτα, ο Έλληνας διερμηνέας του αγνοούσε ακόμα και τον όρο Λακεδαιμονία. Απογοητευμένος που ήρθε από τόσο μακριά χωρίς να καταφέρει να βρει τη Σπάρτη ετοιμαζόταν να κατεβεί από το φρούριο του Μυστρά, όταν ο Έλληνας ανεφώνησε:

«Ευγενέστατε, μήπως ζητάς το Παλαιοχώρι;».

«Ακούοντας αυτό τ' όνομα», λέει ο Σατωβριάνδος, «θυμήθηκα αμέσως το εδάφιο του Ντ' Ανβίλ και φώναξα με τη σειρά μου»: «Ναι, το Παλαιοχώρι! Την παλιά πόλη! Ποιο είναι το Παλαιοχώρι;». «Εκεί κάτω στη Μαγούλα», «αποκρίθηκε ο διερμηνέας δείχνοντάς μου μακριά μες στην κοιλάδα μια άσπρη καλύβα ζωσμένη από δέντρα.

Δάκρυα μου ανέβηκαν στα μάτια καθώς κάρφωσα το βλέμμα μου στην άθλια αυτήν καλύβα, που υψωνόταν μες στον έρημο περίβολο μιας από τις επιφανέστερες πόλεις της γης και που μόνη αυτή έκαμε γνωστή την τοποθεσία της Σπάρτης.

Μια καλύβα, κατοικία βοσκού, που για μόνο πλούτο είχε τη χλόη που φύτρωνε στους τάφους του Άγη και του Λεωνίδα!». Είχε ξεχαστεί το όνομα της αρχαίας ένδοξης πόλης και αποκαλούνταν Παλαιοχώρι.

Παρόμοιο περιστατικό καταγράφει ο Χρ. Κορύλλος στην περιήγηση «εκ Πατρών εις Σπάρτην».

Όταν ο βασιλιάς Όθωνας σε περιοδεία του βρέθηκε στο Ναύπλιο εκδήλωσε την επιθυμία να επισκεφτεί την επόμενη μέρα τις Μυκήνες. Ο Γενναίος Κολοκοτρώνης που συνόδευε τον βασιλιά, βγήκε στην αγορά και ζητούσε να του πουν πού είναι οι Μυκήνες. Κανείς δεν μπόρεσε να τον πληροφορήσει ούτε από τους πρόκριτους ούτε από τους πολίτες. Αγνοούσαν ακόμα και το όνομα.

Ευφυής ο Γενναίος πήγε όλη τη νύχτα στα γύρω χωριά και ρώτησε τους ποιμένες πού πηγαίνουν συνήθως οι λόρδοι και εξετάζουν παλιά κτίσματα. Οι ποιμένες απάντησαν: «ότι εις το χωρίον Χαρβάτι, παρά τα Φύχτια, συχνά μεταβαίνουνσι λόρδοι με βιβλία και ψάχνουν μερικές παλαιές πέτρες, όπου είναι έξω από το χωριό». Ο στρατηγός ευχαριστημένος από την ανακάλυψη θυμήθηκε πως πράγματι εκεί υπήρχαν παλαιά κτίρια.

Στα τοπωνυμικά του Νικ. Πολίτη το Χαρβάτι οφείλει το όνομά του στην εγκατάσταση εκεί Κροατών ή κάποιου Κροάτη (Χορβάτη).

Ήταν δίκαιο οι πολύχρυσες Μυκήνες του Ομήρου να ανακτήσουν το όνομά τους και τη θέση τους στην καρδιά του παγκόσμιου πολιτισμού.

Από τα παραπάνω προκύπτει πως είναι χρήσιμο και απαραίτητο να διατηρηθούν οι παλιές ονομασίες παράλληλα με τις μεταγενέστερες.

Ο καθηγητής ιστορίας και Αρχαιολογίας Γιάννης Α. Πίκουλας με τους συνεργάτες του εκπόνησε το «Λεξικό των οικισμών της Πελοποννήσου», «Παλαιά και νέα τοπωνύμια» (έκδοση του ιδρύματος Στ. Νιάρχος) όπου καταγράφονται περί τους 4.500 οικισμοί με την παλαιά και νέα τους ονομασία. Αλήθεια πόσοι από τους νεότερους μπορούν να ταυτίσουν τα χωριά, του Σινάνου, του Μαντζαργά, το Ζέλι, το Πιαλί με τα αναγραφόμενα στον χάρτη; Πρόκειται για ονόματα φράγκικα, τούρκικα, σλάβικα, αρβανίτικα, παρεφθαρμένα αρχαία ή χονδροειδή ελληνικά, με τη δική τους πολιτισμική αύρα και ιστορικούς συνειρμούς.

Τα Ηνωμένα Έθνη ανέλαβαν πρόγραμμα παγκόσμιας καταγραφής και τυποποίησης ονομάτων, συμπεριλαμβανομένων και των τοπωνυμίων

Ο πρόεδρος της Έβδομης Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για την Τυποποίηση των Γεωγραφικών Ονομάτων είπε ότι τα τοπωνύμια είναι «το περιβάλλον μας και ο αέρας που αναπνέουμε».

Τα μικροτοπωνύμια της Καστανιάς στη συντριπτική τους πλειοψηφία είναι ελληνικά, αρκετά τούρκικα και μερικά σλάβικα.

Για όλη την επικράτεια υπάρχουν χάρτες της Γεωγραφικής Υπηρεσίας Στρατού. Ο Μανόλης Τριανταφυλλίδης δίνει την πληροφορία, πως η Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού, είχε ζητήσει προπολεμικά, τη βοήθεια της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, για τη μετονομασία των μικροτοπωνυμίων των επιτελικών χαρτών. Η Γεωγραφική Υπηρεσία, εξελλήνισε πολλά ονόματα στους χάρτες κλίμακας 1: 100.000 και 1: 50.000. Κυκλοφόρησε μάλιστα εμπιστευτικά σήματα προς χρήση των αξιωματικών, που συνόδευαν τους νέους χάρτες και σημείωναν τα παλιά και τα νέα ονόματα, ώστε να είναι δυνατή η χρήση τους και να αποφευχθούν ολέθρια σφάλματα, σε περίπτωση πολεμικών επιχειρήσεων.

Στην εργασία αυτή χρησιμοποιήθηκαν:

- α) πληροφορίες από κατοίκους της Καστανιάς, αγρότες κυρίως
- β) έγγραφα της Μονής Καστρίου που ανακάλυψε στα βενετικά αρχεία ο Ν. Σαντάς
- γ) από την εφημερίδα ΗΧΩ του Ταυγέτου, αίτηση του βουλευτή Δ. Δημητρακάκη (1823-1888) για χρήση μεταλλείων στον Ταυγετο,
- δ) τοπωνύμια από τα ποιήματα του Γιάννη Κορζή,
- ε) τοπωνύμια από την εφημερίδα Βορειοδημότης
- στ) από παλιό έγγραφο της Κοινότητας για το πότισμα (αρδευτικό κανονι-

σμό),

ζ) από σχεδιάγραμμα του Γιάννη Βουρδούση με τοποθεσίες στο βουνό

η) από τις δράσεις της Λουσίνας, και

θ) τοπωνύμια του βουνού που κατέγραψε ο κ. Ευάγγ. Ανδριανός και δημοσιεύτηκαν στο τ. 45 του περιοδικού «Πολυδεύκης».

Προφανώς αρκετά τοπωνύμια επαναλαμβάνονται.

Ευχής έργο θα ήταν να έχουμε πρόσβαση σε παλιές καταχωρήσεις του Υποθηκοφυλακείου, όπου καταγράφονται τα τοπωνύμια από την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους.

Στους πίνακες που ακολουθούν καταχωρούνται όλα τα τοπωνύμια, όπως ακριβώς διασώθηκαν από τις πηγές που προαναφέρονται, και επιχειρείται μια πρώτη προσέγγιση, ετυμολογικά, ιστορικά και πραγματολογικά, για εκείνα τα τοπωνύμια που κατέστη δυνατόν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

«Χωριά παλιά από εκείνον τον καιρό, με ξύλα ανέργαστα, με δοκάρια καπνισμένα. Με παλιές σκοτεινές εκκλησίες. Ρημοκλήσια παντού κοντά στα κάστρα και στα βουνά, για του Χριστού την πίστη είναι θεμελιωμένα. Βουνά ολόκληρα πέτρες πελεκημένες και απελέκητες».

Ο Κόντογλου στα «Ταξείδια» γράφει: «Στις ελληνικές χώρες τα κάστρα είναι πιο θεωρητικά και πιο άγρια παρά εκείνα που βρίσκονται στη Φραγκιά, μ' όλο που είναι τα περισσότερα μικρά καστέλλια και πύργοι, επειδή οι τόποι σ' εμάς είναι πετραδεροί και σπανοί, και τα χτίρια έχουνε χτιστεί σκέτα, δίχως πλουμιά».

Κόντογλου Φ.

Παραθέτουμε στη συνέχεια κατάλογο με όσα τοπωνύμια μάς ήταν δυνατόν να ανακαλύψουμε μέσα από διάφορες πηγές. Είναι προφανές πως ο κατάλογος απέχει πολύ από το να είναι πλήρης. Και επίσης είναι προφανές πως θα αναθεωρηθεί και θα εμπλουτιστεί στο μέλλον.

Να σημειωθεί επίσης πως οι καταγραφές ανά πηγή γίνονται όπως ακριβώς ήρθαν στα χέρια μας, επομένως υπάρχουν διπλές ή και πολλαπλές αναφορές στα ίδια τοπωνύμια.

Στο τέλος των επί μέρους καταγραφών συγχωνεύουμε όλα τα τοπωνύμια ώστε να υπάρχει μια ολοκληρωμένη και με αλφαβητικά σειρά όλων των τοπωνυμίων.

1. Ο **Νικ. Σαντάς** έκανε έρευνα στα βενετικά αρχεία και ανακάλυψε έγγραφο όπου καταγράφεται η περιουσία του μοναστηριού της Ζωοδόχου Πηγής στο Καστρί, κατ' εντολήν των Βενετών για την απογραφή Grimani με στόχο την είσπραξη φόρων.

«1699 μηνί Μαΐου 28 ανεφάνη ο Παπά Κυρ Παρθένιος και ιερομόναχος και ηγούμενος Χαρόπουλος του μοναστηριού της Κυρίας Θεοτόκου κειμένης στο

ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

χωρίον Καστρί, οι οποίοι φανερώνουν αυτόνομα τα στεκούμενα οπού ευρίσκονται αφιερωμένα εις το άνωθεν μοναστήριον έκπαλαι μεθ' όρκου...».

Το έγγραφο αυτό φέρνει καινούργιες πληροφορίες για την ηλικία του μοναστηριού καθώς και του καλογερικού μύλου στον Άγιο Μάμα. Ο ιερομόναχος Παγκράτιος ενσωμάτωσε στον τοίχο του μύλου ενεπίγραφη πλάκα όπου μαζί με το όνομά του καταγράφει τη χρονολογία 1827. Είναι ολοφάνερο πως το μοναστήρι λειτουργούσε πολύ πριν το 1699, αφού διέθετε μεγάλη κτηματική περιουσία που αποκτάται με το πέρασμα του χρόνου, αλλά και από τη λέξη «έκπαλαι» που αναφέρεται στο έγγραφο.

Αγία Κυριακή
Αγιο-Μάμας
Αρκούδη Ράχη
Βορδώνια
Γαίδουρολαλιά
Γούρνα
Ελιά
Ερημοκκλήσι Καστανιάς
Καλάμι
Καλογερικό ποτάμι
Καλύβια Βορδώνιας
Κάρδαρης
Κερήμ μπέη (Κυρίμπη;)
Κονόμου Λάκκα
Λακίτσες
Λουτρά
Μαγούλι
Μαρμάλωνο
Μετόχι
Μετόχι στον Κοκκινόβραχο
Μοναστήρι
Μπέγλη
Μυλάλι
Ξεροκάμπι
Παλαιό Μετόχι
Παλιαλώνι

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Παλιολήνη (σιμά στο Παλιοκκλησί της Παναγίας και σιμά στο Καθολικό Μοναστήρι)
Παλιολούη
Παλιομύλια
Πεφέικα (Πετρέικα;)
Πηλαλιάρα
Πλατάνι
Πλατάνι
Σερβέικα
Σερβέοι
Στραβοσκιάδι
Συκιά
Τίμιος Πρόδρομος
Φτερωτό
Χούνες

2. Στην «**Ηχώ του Ταυγέτου**» (17 Μαΐου 1873, αριθμ. 225) δημοσιεύτηκε αίτηση του Δημ. Γ Δημητρακάκη κατοίκου Καστανιάς του δήμου Καστορείου προς τον Νομάρχη Λακωνίας για να του παραχωρηθεί έκταση που περιέχει μετάλλευμα μολύβδου, σιδήρου, χαλκού, γαιάνθρακα, αργύρου και λευκόχρυσου (πλατίνας). Μαζί με την αίτηση υπέβαλε είκοσι τρεις οκάδες δείγματος των μεταλλευμάτων, τοπογραφική έκθεση και λεπτομερές διάγραμμα της γης που περιέχει τα μεταλλεία. Προσδιορίζονται τοπογραφικά τα όρια του υπό εξέταση μεταλλείου ως εξής:

Ανατολικά η γραμμή που ενώνει το Λογγαστρίτικο βουνό με τα Φουρνοσπήλια. Δυτικά η γραμμή που ενώνει την κορυφή Μούσγα με τα Μαύρα Λιθάρια. Βόρεια η γραμμή που ενώνει τα Φουρνόσπηλα με Γεωργίτζι και Μαύρα Λιθάρια. Νότια η γραμμή που ενώνει την κορυφή Μούσγας με το Λογγαστρίτικο βουνό. Από το περιεχόμενο της αίτησης προκύπτουν τα παρακάτω τοπωνύμια:

Ασημοπούλου Λάκα
Βατζινιά
Βρυσιώτικο
Γραμμένη Πέτρα
Ελαφοκυλίστρα
Κοράκι ή κεράκι
Κουτζομύλια

Λαδά Μούσγα
Λακώματα
Λυκοδιάσελο
Μαλακάσα
Μαύρα Λιθάρια
Μεσοβούνι
Μεσόραχη
Μούσγα
Νύφης Βράχος
Πετρόστρουγκα
Σταυρούλη
Τζαρπανέικα ρεύματα
Τρεις Λακίτζες

3. Μικροτοπωνύμια από το αρδευτικό Καστορείου επί προεδρίας Πανάγου Γεωργαντά το 1955

Αρφάνη Καλύβι
Αύλακες Σωτήρος, Καλαμιών, Μαλακάσας, Στενόλακκας
Βαρικό Τζωρτζάκη
Βουνό Καστορείου
Βρυσιώτικο
Γούρνα
Γράνα Βαμβακιάς
Γράνα Πηλάλας
Δέσις Κάρδαρη
Καλύβι Λαγανά
Καμάρια
Κοκκινόβραχος
Κουτρομπέικο κτήμα
Κουτσοουρούμπα
Κουτσοουρούμπας Δέσις
Λογγιά
Λόγγος Κακούνη
Λουσίνα
Μάντρες- Δέσις
Νερά πηγής Αγιο-Μάμα

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Ντεμήρου Δέσις
Ξηροκαμπίτικη Δέσις
Ξηροκαμπίτικο αυλάκι
Παλιοβορός
Παλιοκκλήσι
Πηγαδάκι
Πίσω αυλάκι (από Πισαγιάννη)
Πλατάνα
Σερβείκα
Χουμείκα

4. **Χημική ανάλυση εδαφών** ελαιοκαλλιέργειας δήμου. Πελλάνας
τ. δήμου. Καστορείου
Περιοχή Καστρί έδαφος όξινο έλλειψη ασβεστίου καλίου, βορίου
Αγιολιάς
Καΐτσα
Κουτσουρούμπα
Μαδρίτσα
Ντεμίρια
Παλαιομονάστηρο

5. Τοπωνύμια από δημοσιεύσεις **του Δημ. Καλλιάνη** στην εφημερίδα
«Βορειοδημότης» που εξέδιδε ο συνταξιούχος δάσκαλος και πρόεδρος της
Κοινότητας Νικ. Μενίδης
Αγιάννης Νηστευτής
Άγιο Μάμας
Άγιο-Δημήτρης
Άγιος Παντελεήμονας
Άη-Μάμας
Αλετρέικη Δέση
Απάνου Καστανιά (ορεινή Καστανιά)
Ασκηταριό του Κάρδαρη
Βαμβακιές
Βαρικά
Βράχος
Βρυσιώτικο

ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Βρυσιώτικο
Γιοφύρι του Παλιοβορού
Γουλάς
Ζωοδόχος Πηγή
Η βρύση του Καρβέλη
Η Παναγία του Λουκά
Η Σπηλιά του Σκρέτη
Η Τσικουνιδόβρυση
Καλλιανόραχη
Καρακλείκα
Κάρδαρης Κοίμηση της Θεοτόκου
Καστανιώτης
Καστρίτζι ή Καστρί
Κάτω Καστανιά
Καψάλα
Κούρνιζα
Κουτρομπέικη Σπηλιά
Κουτσομύλια
Κουτσοουρούμπα
Κρέμαση Καϊτσα
Λάκκα Κουτρομπή
Λάκκες
Μάντρες
Μάντρες
Μεσσήσια
Μοναχή Ελιά
Μπρουσιάκα
Μύλος και βρύση Γιαννακά-Τζωρτζοπαναγιωτόπουλου
Μύλος Ξιαρχαίων
Ντεμήρου οικισμός
Ντεμρέικη Δέση
Ντεμίρια
Ξερικά
Ξερίλας
Ξηρικά
Παλιά Χασάπικα

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Παλιοβορός
Παλιομονάστερο
Παλιόχωρα
Παλιόχωρα
Παναγία της Μπρουσάκας
Πάνω Μαχαλάς
Πάστενη
Πέντε Αλώνια Αλαγονίας
Πηγαδάκι
Πηλάλα
Πισαγιάννης
Πολίχνη Χώρα
Προφήτης Ηλίας
Προφήτης Ηλίας
Ρασέικα
Σερβέικα Μονή Αγίας Κυριακής
Σταυρούλης
Τα Γιαννιτσέικα Καμάρια
Τα Νικολακέικα
Της Μισοσπορίτισσας στον βράχο
Τίκλα
Του Γαλή τ' αλώνι
Του Κίτρου το γιοφύρι
Του Λαδά η βρύση
Τρία Αυλάκια
Φυτειές
Χώρα
Χωσμένη Σπηλιά

6. Τοποθεσίες που αναφέρει ο ποιητής **Γιάννης Κορζής**

Αγιο Λιάς
Βαρικά
Βατσινιές
Ισώματα
Καμάρια
Λουσίνα

Μαλακάσα
Μισοσπορίτισσα
Μοναστήρι Ζωοδόχου Πηγής
Μπαρακόπετρα
Μπουρσάκα
Παλαικό Πανεθυράκι
Πισαγιάννης
Πράσινη λίμνη
Σταυρούλης
Τίκλα
Τρούπες
Χάνι
Χαράδρα
Χαράδρα του Λουκά
Χαρανάκι

7. Τοπωνύμια βουνού από **Γιάννη Βουρδούση**.

Οι πληροφορίες δόθηκαν από τον Γιάννη Βουρδούση. Σε ένα χαρτί Α4 τράβηξε μια κάθετη γραμμή στη μέση και έβαλε την επιγραφή Μάλα, Κορυφογραμμή, Κακιά Ράχη. Έτσι έχει δύο στήλες.

Στη δεξιά γράφει:
Αγ. Παντελεήμονας
Άη Νικόλας
Γαϊδουρόλακκα
Γραμμένη Πέτρα
Διάσελο
Διάσελο
Δρόμος άσφαλτος
Κορφοβούνι
Κρυφό νερό
Λεπενούς
Λιμπρωζόνι
Λιναρδάκη
Λυκοδιάσελο.
Μαλεβό

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Μεγάλα βαρικά
Μούσγας
Μπαστούνι
Νίφτου ή Γύφτου
Πετρόστρουγκες
Ποροβός
Πυργάκι
Ριζόφυλλο
Σκαφιδέικα
Σταυρούλι
Τικλάλωνα
Τρεις λακκούλες
Τσικουνιδόβρυση
Τσιμεντοκολόνα
Υφαντήρι

Αριστερά γράφει:
Άγιο- Παντελεήμονας
Άγιος Νικήτας
Καμπινάρι (στο σχέδιο είναι στο ύψος του Διάσελου)
Κάμπος στην ασφαλτο
Κατασκήνωση (στο σχέδιο είναι στο ύψος Πετρόστρουγκες
Λαγκάδια στα Σκαφιδαίικα
Μαύρα λιθάρια Αγιο-Νικόλα
Μπουρσός στο Λιμπροζώνι;
Νιχώρι στην κακιά Ράχη
Παπαγενέα στου Λιναρδάκη

8. Τοπωνύμια του βουνού που κατέγραψε ο κ. **Ευάγγελος Ανδριανός** και δημοσιεύτηκαν στο τ. 52 του περιοδικού «Πολυδεύκης»

Άγιος Νικόλαος «ο εν Βουνένοις»
Αϊ-Γιάννης
Αϊ-Μάμας
Βατσινιά
Βορδωνιάτικο ή πυργάκι
Βρύση του Καρβέλη

Βρυσιώτικα
Γραμμένη Πέτρα
Δίρρεμα
Ελαφοκυλίστρα
Ζωοδόχος Πηγή
Η βρύση του Μπαμπαλέτσου
Η εκκλησία της Παναγίας (ο ενοριακός ναός του παλιού χωριού)
Η Λάκα του Κουτρομπή
Η σπηλιά του Μπαρλαβεζογιαννάκη
Η σπηλιά του Ράλλια
Καμάρια
Κανάλοι
Κάρδαρης
Καστρί
Κήποι του Αϊ-Γιάννη
Κοίμηση της Θεοτόκου
Κριθαρόλακα
Κυπαρισσάκι
Λαδόβρυση
Λαμπαίικα
Λάτα
Λουσίνα
Λυκοδιάσελο
Μαλακάσα
Μεγάλα Βαρικά
Μισοσπορίτισσα
Μπαρουτσέϊκη βρύση
Μπουρδουσαϊκή Λάκα
Μπουρσιάκα
Νέα Λιβερά
Νεκροταφείο
Νεραϊδόβραχος
Ξεροβούνα
Ο Βράχος της νύφης
Πηγαδάκια
Πισαγιάννης (πηγές)

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Προσκυνητάρι

Ρεξινάικη σπηλιά (υπάρχει πανομοιότυπη σπηλιά στο Ρίντομο, σύμφωνα με μαρτυρία του Κ. Λαγανά που κάνει ορειβασία).

Σερβαίικα

Σουλιμάνη η ράχη

Σπηλιά με σταλακτίτες και σταλαγμίτες στην ανατολική πλαγιά του Βορδωνιάτικου

Της Σκοτίδαινας το μονοπάτι

Το εκκλησάκι του Λουκά

Το προσκυνητάρι του Αγίου Γεωργίου

Το προσκυνητάρι του Αγίου Δημητρίου (νεκροταφείο του παλιού

Το προσκυνητάρι του προφήτη Ηλία

Το προσκυνητάρι του Σταυρού (Σταυρούλης)

Του Γιαννιά το Χάνι (Χάνι)

Του Κούκου η ράχη

Του Χρυσικού η βρύση

Τσαλπανόρρεμα

Τσικουνιδόβρυση

Χιονότρουπα

χωριού)

Χωσμένη ή Χωρισμένη σπηλιά

Ψηλά Κοτρώνια

9. Από δράσεις του συλλόγου «**Λουσίνα**» που δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό «Πολυδεύκης».

Αέρας

Αη-Λιας (Λάτα)

Αλώνι Κοντολιά

Αλώνι Τίκλας

Βασιινιά

Βορδονιάτικο

Γέφυρα

Γουρνίτσα

Γραμμένη Πέτρα

Δίφρεμα

Ελαφοκυλίστρα

Καμάρια
Κανάλοι
Κορομηλίτσα
Κουτρομπέικη Λάκκα
Κυπαρισσάκι
Λάτα
Λυκοδιάσελο
Μεσορράχη
Μπρουσάκα
Μύλοι Γεωργιτσίου
Νεραϊδόβραχος
Παλιοκκλήσι
Πλατάνι
Πλατάνια
Ποτισιώνας
Ρεξινέικη Σπηλιά
Της Αντρίους οι Λάκκες
Φαράγγι Βρυσιώτικο (Πράσινη Λίμνη)
Φαράγγι Κάστορα Αλετρέικης Δέσης
Φαράγγι Λουκά
Χάνια
Χρυσικού

Προσθέτω τοπωνύμια που δε βρήκα γραμμένα
Γούρνα του Καράμαλη και μονοπάτι Καράμαλη
Καμάρι
Κάτω Μαχαλάς
Κάτω Πλατεία (Χασάπικα ή Κανταριάνικα)
Παλιά Αγορά
Παλιόχωρα
Πάνω Πλατεία
Πετρέικα
Πρασέικα
Πράσινη λίμνη
Ρασέικα

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ

Αγία Κυριακή
Αγιαντριάς
Αγιο-Δημήτρης
Άγιος Μάμας
Αγιωργιού (Αραποσιτιά)
Αη-Λιάς
Αη-Μάμας
Αμόργιανη
Αράδα (Γιαννουλείκα)
Αραπόλιμνα
Αρκουδόρραχη
Βαγενόρρεμα
Βαθύρρεμα
Βαμβακιές
Βατσινιές
Βεργατσούλα
Βιβάρι
Βίγλα
Βράχος
Βράχος της Νύφης
Βρυσιώτικο
Βρυσούλια
Γέφυρα
Γιακούπι
Γκούρνιζα
Γουλάς
Γούρνα του Καράμαλη
Γραμμένη Πέτρα
Δίρρεμα
Δρυμέικα ή Δριμέικα
Ζορός
Καϊτσας
Καλογερική Πέτρα
Καλογερικό Στεφάνι
Καμάρι

Καμαράκι Λαγκαδίτσας
Κάμπος
Καμπουλάκι
Καρακλείκα
Καράμαλη
Κάρδαρης
Καστανιώτικη Λάκκα
Κεραμιδάκι
Κιβουράκι
Κοκκινόβραχος
Κοκκινόγεια
Κόκοτα
Κολαριές
Κούκου Ράχη
Κούστα Μονοπάτι
Κουτσομούλια
Κουτσουρούμπα
Κυρίμπεη
Λαγκάδια
Λαγκαδίτσα
Λάζο
Λαίικα δέντρα
Λάκκες
Λουκά Ρέμα
Λουσίνα
Μάλα
Μαλακάσα
Μάντρες
Μαρμαρογιόφυρο
Μαύρα Λιθάρια
Μεσονήσια
Μεσορράχη
Μετόχι
Μοναχή Ελιά
Μούσγα
Μπαϊραχτάρια

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Μπεγουλιάνικα;
Μπεχτάσια
Νεραϊδόβραχος
Νίρι
Ντεμίρια
Ντεμιρόλακκα
Ξερικά
Ξεροβούνα
Ξηροκάμπι
Ορθά Λουριά
Παλιοβορός
Παλιοκλήσι
Παλιομονάστηρα
Παλιούρια
Πετρέικα
Πετρόστρουγκες
Πηγαδάκια
Πηλάλα
Λαγκαδίτσα
Πισαγιάννης
Πλατάνα
Ρασέικα
Σάρα
Σεντενίκο
Σερβέικα
Σουλεϊμάν Ράχη
Σουμάναγα
Σοφούλη
Σπηλιά Σκρέτη
Σταυρούλι
Τα Μάρμαρα
Τίκλα
Τίντιλι(η);
Του Ανδριανού το στεφάνι
Του Γαλή τ' Αλώνι
Του Καρβέλη η Βρύση

ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Του Παπαγιώργη Βρύση

Τουρλίτσα

Του Ψηλού το Γιοφύρι

Τρία Αυλάκια

Τρεις Λακκούλες

Τριανταφύλλη Λόγγος

Φακιολείκα

Φαράγγι Μύλων

Φτερόλακκα

Χούνες

Ψηλή Ράχη

Στην περιοχή Περιβολίων έχει τοποθεσίες που έχουμε καταγράψει για την Καστανιά: Μοναχή Ελιά, Βαγενόρεμα, Λαγκαδίτσα, Σταυρούλι, Τρία Αυλάκια. Επίσης σε έγγραφο των Τεχνικών Υπηρεσιών του Δ. Σπάρτης αναφέρεται περιοχή Χουμέικα τοπικού διαμερίσματος Καστορείου, από θέση κτήματος Μπασκουρέλου προς Ντεμίρια.

ΤΕΛΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

Αγία Κυριακή	Βαθύρρεμα
Αγιάννης Νηστευτής	Βαμβακιές
Αγιαντριάς	Βαρικά
Αγιο-Λιάς	Βαρικό Τζωρτζάκη
Αγιο-Δημήτρης	Βατζινιά
Αγιο-Μάμας	Βατσινιές
Άγιος Νικήτας	Βεργατσούλα
Άγιος Παντελεήμονας	Βιβάρι
Αγιωργίου (Αραποσιτιά)	Βίγλα
Αέρας	Βορδονιάτικο
Άη Νικόλας	Βορδώνια
Αλετρέικη Δέση	Βορδωνιάτικο ή πυργάκι
Αλώνι Κοντολιά	Βουνό Καστορίου
Αλώνι Τίκλας	Βράχος
Αμόργιανη	Βράχος της Νύφης
Απάνου Καστανιά (ορεινή Καστανιά)	Βρύση του Καρβέλη
Αράδα (Γιαννουλείκα)	Βρυσιώτικα
Αραπόλιμνα	Βρυσιώτικο
Αρκούδη Ράχη	Βρυσούλια
Αρκουδόρραχη	Γαϊδουρόλακκα
Αρφάνη Καλύβι	Γαϊδουρολαλιά
Ασημοπούλου Λάκα	Γέφυρα
Ασκηταριό του Κάρδαρη	Γιακούπι
Αύλακες Σωτήρος, Καλαμιών,	Γιοφύρι του Παλιοβορού
Μαλακάσας, Στενόλακκας	Γκούρνιζα ή Κούρνιζα
Βαγενόρρεμα	Γουλάς

ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Γούρνα	Καλύβι Λαγανά
Γούρνα του Καράμαλη	Καλύβια Βορδώνιας
Γούρνα του Καράμαλη και μονοπάτι	Καμαράκι Λαγκαδίτσας
Καράμαλη	Καμάρι
Γουρνίτσα	Καμάρια
Γραμμένη Πέτρα	Καμπινάρι (στο σχέδιο είναι στο ύψος του Διάσελου)
Γράνα Βαμβακιάς	Κάμπος
Γράνα Πηλάλας	Κάμπος στην άσφαλτο
Δέσις Κάρδαρη	Καμπουλάκι
Διάσελο	Κανάλοι
Δίρρεμα ή Δίρρευμα	Καρακλείκα
Δρόμος άσφαλτος	Καράμαλη
Δρυμείκα ή Δριμείκα	Κάρδαρης
Ελαφοκυλίστρα	Κάρδαρης Κοίμηση της Θεοτόκου
Ελιά	Καστανιώτης
Ερημοκκλήσι Καστανιάς	Καστανιώτικη Λάκκα
Ζωοδόχος Πηγή	Καστανιώτικο ποτάμι
Ζωρός	Καστρί
Η βρύση του Καρβέλη	Καστρίτζι ή Καστρί
Η βρύση του Μπαμπαλέτσου	Κατασκήνωση (στο σχέδιο είναι στο ύψος Πετρόστρουγκες
Η εκκλησία της Παναγίας (ο ενοριακός ναός του παλιού χωριού)	Κάτω Καστανιά
Η Λάκα του Κουτρομπή	Κάτω Μαχαλάς
Η Παναγία του Λουκά	Κάτω Πλατεία (Χασάπικα ή Κανταριάνικα)
Η σπηλιά του Μπαρλαβεζογιαννάκη	Καψάλα
Η σπηλιά του Ράλλια	Κεραμιδάκι
Η Σπηλιά του Σκρέτη	Κερίμ μπέη (Κυρίμπητς)
Η Τσικουνιδόβρυση	Κήποι του Αϊ-Γιάννη
Ισώματα	Κιβουράκι
Καϊτσα	Κοίμηση της Θεοτόκου
Καϊτσας	Κοκκινόβραχος
Καλάμι	Κοκκινόγεια
Καλλιανόραχη	Κόκοτα
Καλογερική Πέτρα	Κολαριές
Καλογερικό ποτάμι	
Καλογερικό Στεφάνι	

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Κονόμου Λάκκα	Λόγγος Κακούνη
Κοράκι ή κεράκι	Λουκά Ρέμα
Κορομηλίτσα	Λουσίνα
Κορφοβούνι	Λουτρά
Κούκου Ράχη	Λυκοδιάσελο.
Κούρνιζα ή Γκούρνιζα	Μαγούλι
Κούστα Μονοπάτι	Μαδρίτσα και Μαντρίτσα
Κουτσομύλια και Κουτζομύλια	Μάλα
Κουτρομπέικη Λάκκα	Μαλακάσα
Κουτρομπέικη Σπηλιά	Μαλεβό
Κουτρομπέικο κτήμα	Μάντρες
Κουτσουρούμπα	Μάντρες- Δέσις
Κουτσουρούμπας Δέσις	Μαρμάλωνο
Κρέμαση Καΐτσα	Μαρμαρογιόφυρο
Κριθαρόλακα	Μαύρα Λιθάρια
Κρυφό νερό	Μαύρα λιθάρια Αγιο-Νικόλα
Κρυφό πανεθυράκι	Μεγάλα βαρικά
Κυπαρισσία	Μεσοβούνι
Κυρίμπεη και Κερήμ μπέη	Μεσονήσια
Λαγκάδια	Μεσορράχη
Λαγκάδια στα Σκαφιδαίικα	Μετόχι
Λαγκαδίτσα	Μετόχι στον Κοκκινόβραχο
Λαδά Μούσγα	Μισοσπορίτισσα
Λαδόβρυση	Μοναστήρι
Λάζο	Μοναστήρι Ζωοδόχου Πηγής
Λαίικα δέντρα	Μοναχή Ελιά
Λακίτσες	Μούσγα
Λάκκα Κουτρομπή	Μπαϊραχτάρια
Λάκκες	Μπαρρακόπετρα
Λακώματα	Μπαρουτσέικη βρύση
Λαμπαίικα	Μπαστούνι
Λάτα	Μπέγλη
Λεπενούς	Μπεγουλιάνικα;
Λιμπρωζόνι (:)	Μπεχτάσια
Λιναρδάκη	Μπουρδουσαιίκη Λάκα
Λογγιά	Μπουρσάκα

ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μπουρσιάκα	Παλιά Χασάπικα
Μπουρσός στο Λιμπροζώνι;	Παλιαλώνι
Μπρουσάκα	Παλιοβορός
Μπρουσιάκα	Παλιοκκλήσι
Μυλάλι	Παλιολήνι (σιμά στο Παλιοκκλήσι
Μύλοι Γεωργιτσίου	της Παναγίας και σιμά στο Καθολικό
Μύλος και βρύση Γιαννακά-	Μοναστήρι)
Τζωρτζοπαναγιωτόπουλου	Παλιολούη
Μύλος Ξιαρχαίων	Παλιομονάστερο
Νέα Λιβερά	Παλιομονάστηρα
Νεκροταφείο	Παλιομύλια
Νερά πηγής Αγιο-Μάμα	Παλιούρια
Νεραϊδόβραχος	Παλιόχωρα
Νικητάκη αλώνι	Παναγία της Μπρουσάκας
Νίρι	Πάνω Μαχαλός
Νίφτου ή Γύφτου	Πάνω Πλατεία
Νιχώρι στην κακιά Ράχη	Παπαγενέα στου Λιναρδάκη
Ντεμήρου Δέσις	Πάστενη
Ντεμήρου οικισμός	Πέντε Αλώνια Αλαγονίας
Ντεμίρια	Πετρέικα
Ντεμιρόλακκα	Πετρόστρουγκα
Νύφης Βράχος	Πετρόστρουγκες
Ξερικά	Πεφέικα (Πετρέικα;)
Ξερίλας	Πηγαδάκι
Ξεροβούνα	Πηγαδάκια
Ξεροκάμπι	Πηλάλα
Ξηρικά	Πηλαλιάρα
Ξηροκάμπι	Πισαγιάννης
Ξηροκαμπίτικη Δέσις	Πισαγιάννης (πηγές)
Ξηροκαμπίτικο αυλάκι	Πίσω αυλάκι (από Πισαγιάννη)
Ο Βράχος της νύφης	Πλατάνα
Ορθά Λουριά	Πλατάνι
Παλαικό Πανεθυράκι	Πλατάνια
Παλαιό Μετόχι	Πολίχνη Χώρα
Παλαιομονάστηρο	Ποροβός
Παλιά Αγορά	Ποτισιώνας

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Πρασείκα	Το προσκυνητάρι του Αγίου Γεωργίου
Πράσινη λίμνη	Το προσκυνητάρι του Αγίου Δημητρίου
Προσκυνητάρι	(νεκροταφείο του παλιού χωριού)
Προφήτης Ηλίας	Το προσκυνητάρι του προφήτη Ηλία
Πυργάκι	Το προσκυνητάρι του Σταυρού
Ρασείκα	(Σταυρούλης)
Ρεξινάικη σπηλιά .	Του Ανδριανού το στεφάνι
Ριζόφυλλο	Του Γαλή τ' Αλώνι
Σάρα	Του Γιαννιά το Χάνι (Χάνι)
Σεντενίκο	Του Καρβέλη η Βρύση
Σερβαίικα	Του Κίτρου το γιοφύρι
Σερβείκα	Του Κούκου η ράχη
Σερβείκα Μονή Αγίας Κυριακής	Του Λαδά η βρύση
Σερβέοι	Του Παπαγιώργη Βρύση
Σκαφιδείκα	Του Χρυσικού η βρύση
Σουλεϊμάν Ράχη	Του Ψηλού το Γιοφύρι
Σουλιμάνη η ράχη	Τουρλίτσα
Σουμάναγα	Τρεις Λακίτζες
Σοφούλη	Τρεις Λακκούλες
Σπηλιά Σκρέτη	Τρία Αυλάκια
Σταυρούλη	Τριανταφύλλη Λόγγος
Σταυρούλι	Τρούπες
Στραβοσκιάδι	Τσαλπανόρρεμα
Συκιά	Τσικουνιδόβρυση
Τα Γιαννιτσείκα Καμάρια	Τσιμεντοκολόνα
Τα Μάρμαρα	Υφαντήρι
Τα Νικολακείκα	Φακιολείκα
Τζαρπανείκα ρεύματα	Φαράγγι Βρυσιώτικο (Πράσινη
Της Αντριούς οι Λάκκες	Λίμνη)
Της Μισοσπορίτισσας στον βράχο	Φαράγγι Κάστορα Αλετρέικης Δέσης
Της Σκοτίδαινας το μονοπάτι	Φαράγγι Λουκά
Τίκλα	Φαράγγι Μύλων
Τικλάλωνα	Φτερόλακκα
Τίμιος Πρόδρομος	Φτερωτό
Τίντιλι(η;)	Φυτειές
Το εκκλησάκι του Λουκά	Χάνι

ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Χάνια	Χρυσικού
Χαράδρα	Χώρα
Χαράδρα του Λουκά	Χωσμένη ή Χωρισμένη σπηλιά
Χαρανάκι	Ψηλά Κοτρώνια
Χιονότρουπα	Ψηλή Ράχη
Χουμέικα	
Χούνες	

Το τρίτο μέρος είναι αφιερωμένο σε μια προσπάθεια ετυμολογικής και πραγματολογικής ερμηνείας για όσα τοπωνύμια αυτό κατέστη δυνατόν.
Θεοδώρα Πελεκάνου-Δαρειώτη, φιλόλογος

Η αρχική φωτογραφία του άρθρου εικονίζει το χειρόγραφο του Γιάννη Βουρδούση και προέρχεται από το αρχείο του Γιάννη Αρφάνη, ενώ η φωτογραφία του κειμένου είναι από τα χειρόγραφα της Μονής Καστρίου για την απογραφή Grimani

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

Τα τοπωνύμια αποτελούν «επιγραφάς γεγλυμμένες επί του εδάφους, πραγματικά ζώντα ιστορικά και γλωσσικά μνημεία...»

Αντ. Μηλιαράκης

Πριν από κάθε προσέγγιση των μικροτοπωνυμίων είναι απαραίτητες κάποιες διευκρινίσεις:

α) σε γενικές γραμμές θα μείνουν ασχολίαστα τα αγιωτικά τοπωνύμια (π.χ. Άγιο Λιάς, Αγιαντριάς, Άγιος Νικήτας κ.λπ.), εκτός και αν υπάρχει ιδιαιτερότητα, όπως Μισοσπορίτισσα, Μπρουσιάκα κ.λπ.

β) τα τοπωνύμια με κατάληξη –αίκα δηλώνουν τόπο όπου διέμεναν ή εκμεταλλεύονταν πατριαρχικές οικογένειες εκτεταμένες. Για παράδειγμα Πρασαίικα, Βουρδουσαίικα, Κουτρομπαίικα και πάει λέγοντας. Δηλαδή πρόκειται για τόπους που σχετίζονται με τις αντίστοιχες οικογένειες Πρασά, Βουρδούση, Κουτρομπή. Τα τελευταία χρόνια σε ταμπέλες οδοδείκτες η κατάληξη εμφανίζεται με –ε και όχι –αί, όπως Σερβείκα στο Καστρί.

γ) όπου το τοπωνύμιο παρουσιάζεται σε γενική, δηλαδή γενική κτητική δείχνει τον ιδιοκτήτη ή τον χρήστη. Για παράδειγμα η γούρνα του Καράμ-Αλη, του Γαλή τ' αλώνι, στου Καϊτσα, στου Κόκοτα, στου Παρδάλη, στου Κίτρου, της Σκοτίδαινας το μονοπάτι, το μονοπάτι του Κούστα κ.λπ.

δ) δεν έχουν γραφεί όλα τα μικροτοπωνύμια, και αυτό φαίνεται από το ότι υπάρχει διαφοροποίηση για τον ίδιο τόπο αλλά από διαφορετική πηγή. Άλλα μικροτοπωνύμια εντοπίζει ένας φυσιολάτρης παραθεριστής στο βουνό και άλλα ένας γεωργοκτηνοτρόφος. Θα μπορούσαν να προστεθούν άπειρες ονομασίες...

Αγία Κυριακή: Ανήκει στο Καστρί και αναφέρεται στο πατριαρχικό σιγίλλιο του Πατριάρχη Ιερεμίου του Γ'. Στο εκκλησιαστικό έγγραφο επαναβεβαιώνονται προϋπάρχοντα σταυροπηγικά δικαιώματα στο ιερό μοναστήρι της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Καστρί της Λακεδαιμονίας (αναφέρεται στο μοναστήρι της Παναγίας στον Κάρδαρη, του οποίου διάδοχος ήταν η Ζωοδόχος Πηγή). Το καθιστά αυτόνομο, αυτοδιοίκητο και ορίζει να έχει στην εξουσία του τα μετόχια του Προφήτη Προδρόμου και Βαπτιστή Ιωάννου στην Καστανιά, της Αγίας Κυριακής στο Καστρί και του Ιωάννη του Θεολόγου στη Βορδώνια.

Το σιγίλλιο συντάχθηκε το 1720 που σημαίνει πως τα μοναστήρια που έγιναν μετόχια είχαν διανύσει πριν μία μεγάλη χρονικά διαδρομή. Η περιοχή της Αγίας Κυριακής ονομάζεται και Δριμέικα.

Άγιος Δημήτριος Μεσσηνίων Καστρίου.

Ο ναός του Αγίου Δημητρίου κτίστηκε στην πεδινή θέση «Μεσσηνία» στο Καστρί Καστορείου, κοντά στη Μυστριώτικη στράτα, που συνέδεε τον Μυστρά με την Αρκαδία. Ανήκε στον αρχιτεκτονικό τύπο των σταυρεπίστεγων ναών οι οποίοι διαδόθηκαν μετά τον 13^ο αιώνα.

Στο ναό του Αγίου Δημητρίου στο αψίδωμα του Ιερού σώζεται γραπτή παράσταση του Αγίου Θεόκλητου, αγίου του οποίου τη σχεδόν εξίτηλη μορφή του, αριστερά, ταυτίζει η επιγραφή: Ο ΑΓ(ΙΟC) ΘΕΟΚΛΙΤΟΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟ(NΙΑC), η οποία εμπεριέχει μια σημαντική πληροφορία για την εκκλησιαστική ιστορία της Λακωνίας. Ο παλιός ναός κινδύνευε να καταρρεύσει λόγω προβλημάτων και αποκαταστάθηκε το 2000 με την φροντίδα της 5^{ης} Εφορίας Αρχαιοτήτων Σπάρτης.

Ακολουθεί χειρόγραφο του Παν. Τζωρτζάκη, δημάρχου της Καστανιάς ο οποίος φρόντισε να περιέλθουν τα χειρόγραφα απομνημονεύματα του Δ. Δημητρακάκη στα χέρια του Γ. Βλαχογιάννη και να διασωθούν.

«Ναός μικρός επί της ανατολικής του χωρίου «Καστρί» επί γηλόφων κείμενος μήκους οκτώ περίπου μέτρων πλάτους πέντε και ύψους τριών εκ τοιχοδομίας βυζαντινής μετά κεραμοπλαστικών διακοσμήσεων μετά δύο μικρών τετραγώνων θυρών εκ δυσμών και μεσημβρίας άνευ τυμπάνου ο ναός είναι μονόκλιτος άνευ νάρθηκος και μετά μιας τριπλεύρου κόγχης. Φαίνεται ότι το πάλοι ο ναός ούτος ήτο θολωτός και φέρει εν τω ιερώ και κατά την δεξιάν πλευράν δύο τοιχογραφίας αγίων εκατέρωθεν του ενός των οποίων αναγινώσκονται ευκρινώς αι λέξεις «Θεόκλητος Λακεδαιμονίας» ο ναός ούτος βυζαντινός αδιαφιλονικήτως δεν φέρει ατυχώς υπογραφήν τινα δηλούσαν το έτος της κτίσεως αυτού. Κατά παράδοση όμως υπήρξεν ού-

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

τος ενοριακός ναός του καταστραφέντος Βυζαντινού χωρίου Μεσονήσια χρησιμοποιούμενος άμα και ως νεκροταφείου αυτού. Κείται ανατολικομεσημβρινά της Καστανιάς απέχων περί τα 10' λεπτά».

Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος

Βυζαντινό εκκλησάκι στον Άγιο Μάμα, για το οποίο αντλούμε πληροφορίες από χειρόγραφο του Παν. Τζωρτζάκη, δημάρχου της Καστανιάς που φρόντισε να περιέλθουν τα χειρόγραφα απομνημονεύματα του Δ. Δημητρακάκη στα χέρια του Γ. Βλαχογιάννη και να διασωθούν.

«Ο ναός Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος μήκους εννέα μέτρων πλάτους πέντε και ύψους τεσσάρων εκ τοιχοδομίας νεωτάτης κατερειπωθείσης της Βυζαντινής εξ ης υπελείφθη μόνο η καλλιτεχνικότετη πεντάπλευρος αψίς εκ πωρίτου λίθου μετά κεραμοπλαστικών διακοσμήσεων. Ο ναός ούτος κείται εις την θέσιν Άγιος Μάμας και εις το μεσημβρινόν άκρον του χωρίου Καστανιά».

Άγιο-Μάμας

«Ο Άγιο-Μάμας είναι το στολίδι της Καστανιάς. ...κατάφυτος, πρασινόχαρος, νεροποντισμένος».

Κώστας Πασαγιάννης

«... Από εκεί ετραβήξαμεν και ευρήκαμεν πολλές βρύσες από τον καιρόν των παλαιών Βυζαντινών με πολλά νερά, οπού τρέχουν από βρύσες χτισμένες εις καμάρες εκείνου του καιρού. Εκεί γίνεται η πανήγυρις και αγορά ίππων και άλλων ζώων και λέγεται άγιος Μάμας κατά τον εν Κωνσταντινουπόλει».

Φώτης Κόντογλου

Στην τοποθεσία Άγιο-Μάμας χτύπαγε η καρδιά της Καστανιάς. Νερά άφθονα, νερόμυλος, νεροτριβή, υδροπρίονο για την κοπή πέτρας, λιοτριβί, ξυλουργείο, λατρευτικός χώρος, χώρος οικονομικής δραστηριότητας.

Ο μύλος μέχρι πρόσφατα έφερε πλάκα όπου αναγραφόταν έτος ανέγερσης από τον καθηγούμενο Παγκράτιο το 1827. Όμως αυτό το δεδομένο ανατρέπεται από έγγραφο των βενετικών αρχείων του 1700 που έφερε στο φως ο Νικ. Σαντάς.

Ειδικά για τον μύλο στον Άγιο Μάμα το χειρόγραφο αναφέρει «...Ένας μήλος κύμενος στον Άγιον Μάμαν αφιερωμένος στο μοναστήριο της Θεοτόκου της Καστρίτισας από τον ποτέ Πυθεκούη με χοτζέτι τουρκικόν, νεροτριβήν μίαν κυ-

μένην σιμά εις το άνωθεν μήλον αφιερωμένα από τον ποτέ Πάπα Σαμουήλ με χο-
ντζέτια τρία Τουρκικά...».

Υπήρχε ένας μικρός βυζαντινός ναός αφιερωμένος στον Άγιο Μάμα.

Ο Άγιος Μάμας είναι προστάτης των γεωργών και των ποιμένων. Στο όνομά
του χτίζονταν εκκλησίες κοντά σε πηγές όπου οι ποιμένες στάλιζαν και πότιζαν
τα ποιμνιά τους.

Γεννήθηκε στη Γάγγρα της Παφλαγονίας το 260 μ.Χ. από γονείς χριστιανούς.
Βρέφος ακόμα έμεινε ορφανός και τον ανέθρεψε μία ευσεβής χριστιανή. Επειδή
αποκαλούσε συνέχεια τη θετή του μητέρα μάμα, ονομάστηκε Μάμας. Κατά μίαν
εκδοχή τη λατρεία του Άγιο-Μάμα μετέφερε από την Πόλη ο Όσιος Νίκωνας.

Εκτός από την Ελλάδα και την Κύπρο ο άγιος τιμάται στον Λίβανο, την Ιτα-
λία, την Ισπανία.

Παρότι ο άγιος βοσκός γιορτάζεται στις 2 Σεπτεμβρίου, το πανηγύρι του
Άγιο-Μάμα στο Καστόρι, με αγοραπωλησίες ζώων και γεωργικών προϊόντων για
λόγους σκοπιμότητας γινόταν στα τέλη Ιουλίου.

Άγιο-Νικόλας

Ο Άγιο-Νικόλας είναι το Κοιμητήριο του Καστορείου, λίγο πιο έξω από τα τε-
λευταία σπίτια του χωριού, ανηφορίζοντας προς το βουνό.

Ο λαογράφος ερευνητής Δημήτρης Καλλιάνης έχει γράψει πως στην πρώτη
σελίδα του Θείου και Ιερού Ευαγγελίου με ημερομηνία 6 Αυγούστου 1890 έχουν
αναγραφεί τα ονόματα όλων των μέχρι τότε ιερέων της Καστανιάς. Το ιερό βι-
βλίο εκδόθηκε στη Βενετία το 1852 από την ελληνική τυπογραφία του Φοίνικος.

Εκεί κοντά είναι η Χαντάκα του Άγιο-Νικόλα στην οποία, κατά την τοπική
πασράδοση, αναμετρήθηκαν οι Καστανιώτες με Τούρκους. Στα βράχια προς την
πλευρά του βουνού υπήρχαν μικρά σπήλαια στα οποία εύρισκαν καταφύγιο οι
καταδιωκόμενοι από τον εχθρό Καστανιώτες.

Αλετραίικη δέση

Η αλετραίικη δέση είναι στο Βρυσιώτικο.

Δέση: φράγμα που σταματά τη ροή του νερού ή την εμποδίζει να κυλήσει σε
άλλο αυλάκι.

Δεσιά: έχτισε μια δεσιά στον ποταμό, έβαλε στο αυλάκι το νερό (Π. Πρεβελά-
κης). Νεροδεσιά

Το επίθημα -αίικα, όπως προαναφέρθηκε, παραπέμπει σε οικογενειακό όνο-
μα (δέση του Αλετρά;).

Αμόργιανη

Αμόργιανη είναι η γράνα, το ποταμάκι. Στην περίπτωση αυτή είναι ένας χείμαρρος από τα Περιβόλια μέχρι τον Ευρώτα.

Σύμφωνα με παλαιά λεξικά υπάρχουν διάφορες ερμηνείες για τη λέξη.

Αμόργη είναι η μούργα, το κατακάθι από τη σύνθλιψη ελιάς, το κατακάθι στο κρασοβάρελο (τρυγιά, πηλά, λάσπη).

Αμοργίς το λεπτό λινό παρόμοιο με βύσσο (το υποκίτρινο λινό με το οποίο φάσκωναν οι Αιγύπτιοι τις μούμιες).

Αμοργός είναι αυτός που συνθλίβει, εκμυζά ή αποστραγγίζει. Αυτή η εκδοχή ίσως ταιριάζει καλύτερα εφόσον στον χείμαρρο συγκεντρώνονται τα νερά της γύρω περιοχής.

Κατά τον Κώστα Σκαφιδά, αμόργιανη λέγεται το μαύρο αποσαθρωμένο χαλί-κι που στραγγίζει και δεν βστάει καθόλου νερό.

Απάνου Καστανιά

Η Απάνου Καστανιά, η ορεινή, με ενοριακή εκκλησία της Παναγίας στην Μπρουσάκα. Υπάρχουν και υπολείμματα από το νεκροταφείο το οποίο ήταν αφιερωμένο στη μνήμη του Αγίου Δημητρίου. Είναι ολοφάνερο πως το χωριό ονομάστηκε από το καρποφόρο δέντρο καστανιά, μέχρις ότου μετονομάστηκε σε Καστόρειο το 1921 για να μην συγχέεται με το χωριό Καστάνια στη Νότια Λακωνία.

Γράφει ο Δημήτρης Καλλιάνης στο 10ο φύλλο του Βορειοδημότη. «...προ του χωριού αυτού βρισκόταν το κοινό δάσος με τις καστανιές από όπου έλαβε και την ονομασία του. Για πολλά χρόνια μετά την κάθοδο των Καστανιωτών στο νέο χωριό μάζευαν όλοι μαζί τα κάστανα με τους ήχους της καμπάνας και τα μοίραζαν δίκαια. Αργότερα κάθε οικογένεια είχε τη δική της καστανιά έως ότου εγκαταλείφθηκε το μάζεμα του καρπού...».

Η Απάνου Καστανιά ήταν οικισμός ανυπότακτων κλεφταρματολών.

Ο Γιάννης Ρεξίνης αφηγείται πως οι κατοικούντες εκεί έκαναν δουλειές στα χωράφια έχοντας έτοιμο δίπλα τους το καριοφίλι και προχωρώντας στην εργασία τους το μετακινούσαν.

Αρκούδη Ράχη (Αρκουδόρραχη), Αρφάνη Καλύβι, Ασημοπούλου Λάκκα πρόκειται για ιδιοκτησίες, σε γενική κτητική.

Βαμβακιές

Είναι προφανές πως εκεί καλλιεργούσαν βαμβάκι.

Στη Σπάρτη λειτουργούσαν μεταξοκλωστήρια και κλωστοϋφαντουργεία.

► Το υφαντουργείο βαμβακερών υφασμάτων στη Σπάρτη που απασχολούσε δέκα εργάτριες.

► Το εργοστάσιο μεταξωτών και βαμβακερών υφασμάτων στη Μαγούλα, της Αντ. Μοσχοβίτου, που βραβεύτηκε στο Παρίσι το 1892 σε Παγκόσμια έκθεση.

► Το υφαντήριο στην Παντάνασσα στον Μυστρά όπου εργάζονταν τρεις καλόγριες.

Βαμβακεροί ήσαν οι περίφημοι αλατζάδες υφασμένοι πριν από 100 χρόνια, τεράστιας αντοχής.

Βαρικά, (Βαρικό Τζωρτζάκη)

Βαρικός λέγεται ο βαλτώδης τόπος, ο μόνιμα υγρός· βαρικό χωράφι.

Ο Κρυστάλλης έχει τον στίχο «Μέσα σε αυλάκι, σε βαρκό, λαλεί η νεροχελώνα».

Βασινιά, Βασινιές

Ο τόπος με τα βάτα δηλ. ο βατότοπος (βατιώνας) λέγεται βασινιά, βατζινιά, βατσουνιά, βάτσος. Ο βάτος είναι πυκνός και αγκαθωτός θάμνος συνήθως αδιαπέραστος και γι' αυτό χρησιμοποιείται για φράχτης. Ο καρπός του βάτου είναι το βατόμouro, βάτσino, βατζινόμouro, το φύλλο βασιινόφυλλο, το εργαλείο για το κόψιμο των βάτων βατοκόπι ή βατοκόφτης. Τα πουλιά που κρύβονται στα βάτα βατοπούλια και μεταφορικά ο άνθρωπος που δεν είναι ανοικτός, κοινωνικός λέγεται βατοκρυμμενος.

Βεργατσούλα

Βεργατσούλα ήταν το πρόχειρο στέγαστρο στο οποίο καθόταν ο βεργάτης.

Ο βεργάτης ήταν ο δραγάτης, ο αγροφύλακας, ο φύλακας των αμπελιών. Αυτός λοιπόν καθόταν σε ένα ψήλωμα και αγνάντευε νυχτοήμερα τ' αμπέλια.

Εάν δεν υπήρχε φυσικό ίσκιωμα από δέντρα ή θάμνους έφτιαχνε ένα πρόχειρο στέγαστρο από κλαριά και φτέρες.

Η βεργατσούλα στηνόταν σε τέτοια τοποθεσία, ώστε ο βεργάτης (αγροφύλακας) να έχει πλήρη έλεγχο της περιοχής. Κατά τον Βασίλη Λάμπο υπάρχουν 3-4 σχετικά τοπωνύμια στην περιοχή.

Βιβάρι ή Διβάρι

Μετά τον καστανιώτικο κάμπο, απέναντι κοντά σε πηγές, ήταν ένα κτίσμα σε τρία επίπεδα που είχε μπροστά του μία δεξαμενή, μάλλον ιχθυοτροφείο.

Βιβάρι λεγόταν κάθε περιορισμένη επιφάνεια νερού κατάλληλη για εκτροφή ψαριών. Εδώ πρόκειται για χτισμένη δεξαμενή. Γενικά διβάρια ήταν τα καλαμένα φράγματα δηλ. καλαμωτές που πλέκονταν με ψαθί ή βούρλα. Τα φράγματα αυτά εγκλωβίζουν τα ψάρια και λειτουργούσαν ως πρωτόγονα ιχθυοτροφεία.

Βίγλα

Βίγλα είναι η σκοπιά, στο ψηλότερο σημείο ώστε να εποπτεύει και να ελέγχει τη γύρω περιοχή. Προέρχεται από τη λατινική λέξη *vigilia* (=νυκτοφυλακή). Ο φρουρός φύλακας λεγόταν βιγλάτορας ή βιγλιστής, αν υπήρχε αμοιβή, βιγλιάτικο. Το ρήμα βιγλίζω και η ενέργεια βίγλισμα.

Ο Βράχος της Νύφης

Λίγο έξω από το χωριό στο δρόμο για το βουνό υπάρχει ένα καμαράκι όπου έτρεχε λίγο νερό μέχρι τα μέσα του καλοκαιριού, όπως αναφέρει ο Γιάννης Κορζής στον «Θρύλο των Νερών». Επάνω από το Καμαράκι υψώνεται ένας βράχος που οι ντόπιοι τον ονομάζουν «ο βράχος της νύφης». Εκεί σε αυτόν τον γκρεμό, κατά την τοπική παράδοση, έπεσε κάποτε μια νύφη με το άλογό της.

Ο Γιάννης Κορζής παρουσιάζει το θέμα με παραμυθικά στοιχεία της παραλογής.

Ο Νικόλαος Μενίδης με ρεαλιστικότερη περιγραφή, αναφέρεται στην απαγωγή της νύφης. Το τοπωνύμιο είναι γνωστό και σήμερα.

Η βρύση του Καρβέλη

Κάποιοι θυμούνται τον γέροντα Καρβέλη που γούρνιαζε το νερό της πηγής και πότιζε το χωράφι του.. Ο Δημήτρης Καλλιάνης γράφει πως το νερό της πηγής αυτής ήταν τόσο χωνευτικό, ώστε μπορούσε κάποιος τρώγοντας και πίνοντας να φάει ολόκληρο καρβέλι. Στου Καρβέλη τη βρύση παραθέριζαν παλιότερα άρρωστοι από φυματίωση που έρχονταν από την Αθήνα και αλλού. Το ιαματικό της νερό σε συνδυασμό με τον καθαρό αέρα και τον ήλιο, έκανε θαύματα.

Γουλάς

Ο Γουλάς προέρχεται από την τούρκικη λέξη *kule* που σημαίνει πύργος.

Οι γουλάδες ήσαν αμυντικοί πύργοι-παρατηρητήρια, πολυώροφοι, με χοντρά

τοιχώματα και ορθογώνιες κατόψεις. Ήσαν δημόσια ή ιδιωτικά κτίσματα και αποτελούσαν τα ύστατα καταφύγια των κατοίκων σε περίπτωση επίθεσης.

Από την αρχαιότητα η επικοινωνία της Λακεδαίμονος με τη Μεγαλόπολη γινόταν μέσω της παρευρώτιας δημόσιας οδού που συνέδεε τις δύο αυτές περιοχές και που, ακόμη και σήμερα, καλείται «δημοσιά». Ένας λόφος που υψώνεται πάνω από την παλιά αυτή οδό και που εποπτεύει και ελέγχει την πεδιάδα και τις διαβάσεις ονομάζεται “Τουλάς”.

Ο λόφος αυτός (άλλοτε ιδιοκτησία Νικολοπουλαίων και Δ. Γ. Καλλιάνη), λόγω θέσεως, αποτέλεσε οχυρή θέση, όπως πιστοποιείται από την επίπεδη κορυφή και την διαμόρφωση την αμφιθεατρική που παρουσιάζει. Κατά καιρούς στο λόφο αυτό έχουν βρεθεί τεμάχια από κεραμοειδή και στη σύνδεσή του (έξοδο) με την δημόσια οδό (φραγκοσυκιές) υπάρχουν ίχνη τοιχίου, της πύλης ίσως.

Αξίζει να σημειωθεί πως τοποθεσία **Παληγουλάς** αναφέρεται και στις Ελληνικές Παραδόσεις του Ν.Γ. Πολίτη, σελ. 349, στο μύθο της νύφης του Σκυλοκέφαλου. Η τοποθεσία βρίσκεται πλησίον του Βουρλιά (Σελλασίας).

Γραμμένη Πέτρα

Στην αγροτική περιοχή του σημερινού χωριού Αλαγονία (πρώην Σίτσοβα) και σε ύψος 1500 μέτρων μέσα σε δασώδη περιοχή του Ταυγέτου υπάρχει η τοποθεσία που ονομάζεται Γραμμένη Πέτρα.

Όπως λέει η παράδοση εκεί βρισκότανε μια πέτρινη στήλη που έγραφε στην Ανατολική πλευρά «επί τάδε Λακωνίας» στη δυτική «επί τάδε Μεσσηνίας». Η περιοχή αυτή ανήκε στους Μεσσήνιους αλλά λόγω της στρατιωτικής της σημασίας ήταν πάντοτε το μήλο της έριδας μεταξύ Μεσσηνίων και Λακώνων.

Ο Ρωμαίος ιστορικός Τάκιτος που έζησε τον 1^ο μ.Χ. αι. στα Χρονικά του γράφει πως όταν αυτοκράτορας στη Ρώμη ήταν ο Τιβέριος το 14-37 μ.Χ. τοποθετήθηκαν λίθινες στήλες για τον καθορισμό των συνόρων. Στη διαμάχη ανάμεσα σε Λάκωνες και Μεσσήνιους αναφέρεται ο Στράβων στα Γεωγραφικά του βιβλ. Η, Κεφ. Δ, Λακωνικά. Οι λίθινες πλάκες σήμερα δεν υπάρχουν.

Διάσελο και Λυκοδιάσελο

Διάσελο είναι το μονοπάτι που αποτελεί δίοδο μεταξύ βουνών (η κλεισούρα, το δερβένι), το πέρασμα της κορυφογραμμής. Κατά τον Ελευθερουδάκη η διασέλα ή το διάσελο είναι ιδιωματική λέξη και δηλώνει τον αυχένα που συνδέει δύο κορυφές όρους ή λόφων.

Κυριολεκτικά το διάσελο είναι το διάστημα ανάμεσα στα άκρα της σέλας.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Η λέξη έχει λατινική προέλευση (sella= κάθισμα) γιατί οι αρχαίοι Έλληνες δε χρησιμοποιούσαν σέλες. Οι σέλες για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκαν στον ρωμαϊκό στρατό. Μεταφορικά σημαίνει το μεταίχμιο: “στης ιστορίας το διάσελο, όρθιος ο γιος πολέμαγε” Νικήφ. Βρεττάκος.

Το Λυκοδιάσελο δηλώνει την ύπαρξη και το πέρασμα λύκων παλιά.

Δίρρεμα ή Δίρρευμα

Ρέμα είναι η βαθειά κοιλότητα ή το άνοιγμα της γης, κυριολεκτικά η ανώμαλη κοίτη μικρού χειμάρρου. Εδώ πρόκειται για διπλό ρεύμα.

Τα άφθονα νερά και τα δασικά δέντρα ευνοούσαν την υλοτομία για την εμπορεία ξυλείας και την κατασκευή σανίδων.

Στη διδακτορική διατριβή της Δήμητρας Σταθοπούλου «Εξέλιξη πληθυσμού στη Λακωνία και νοοτροπίες κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα (1850-1900), σελ. 67, αναφέρεται σε αίτηση για λειτουργία υδροπριόνης στο Δίρρευμα. «Ο Παν Καύκαλης εφορέων γραμματέυς Λακεδαίμονος, κάτοικος Σπάρτης, χορηγεί την άδειαν προς τον Παν. Κουτρομπή, υλοτόμο, κάτοικο Καστανιάς του δ. Καστορίου να ανεγείρει υδροπριόνην εις την θέσιν Δίρευμα του ορίου Καστανιάς του δήμου Καστορίου και να υλοτομή εις το αυτόθι δάσος επί τρία ολόκληρα χρόνια υπό τους εξής όρους και υποχρεώσεις...».

Δριμαίικα

Πρόκειται για γεωργική έκταση στο Καστρί που σύμφωνα με τον Διονύσιο Σιγαλό ήταν τιμάριο που ανήκε στην οικογένεια Ράλλη, του Ισή ή Δριμή.

Κατά τον Ελευθερουδάκη ο Δριμής (Μιχαήλ Ραούλ) κάτω από τις διαταγές του βενετού αρχιστράτηγου Βερθόλδου ξεσήκωσε σε επανάσταση ολόκληρη τη δυτική και νότια Πελοπόννησο το 1463 κατά των Τούρκων. Οι επαναστάτες ηττήθηκαν από τους Τούρκους, οι Βενετοί τους εγκατέλειψαν, ο δε Δριμής συνελήφθη από τους Τούρκους στην Πάτρα και ανασκολοπίστηκε.

Η οικογένεια των Ράλληδων ή Ραούλ ήταν εγκατεστημένη στην Λακεδαίμονα και τον Μυστρά από τον 11ο αιώνα. Πολλά μέλη της οικογένειας διακρίθηκαν σαν πολιτικοί, στρατιωτικοί και συγγραφείς.

Στην περιφέρεια της άνω κοιλάδας του Ευρώτα κοντά στο χωριό Περιβόλια υπάρχει τοπωνύμιο «του Ράλλια» που περιλαμβάνει μεγάλη περιφέρεια ποτιστική και λόφο πάνω στον οποίο ευρίσκονται ερείπια υποστατικών και πύργων. Κατά μία εκδοχή πρόκειται για τιμάριο της οικογένειας Ράλλη.

Ζάγκλα

Έξω από το Καστρί με κατεύθυνση προς τη Σπάρτη, υπάρχει μία μεγάλη στροφή γυριστή σαν δρεπάνι που ονομάζεται Μεγάλη Ζάγκλα.

Ζάγκλο είναι το δρεπάνι του θερισμού.

Πρόκειται για την αρχαία λέξη διάγκυλον (αγκύλη) και μετά από παραφθορά έγινε ζάγκλον αφού το δ(έλτα) μετατράπηκε σε ζ(ήτα), όπως π.χ. συνέβη στις λέξεις διόγκος <ζιόγκος (τσιόγκος =ρόζος) ή διουλούφι <τζουλούφι> τσουλούφι, διαβολιά <ζαβολιά (Δρανδάκης). Το δρεπάνι (ζάγκλο) είναι γυριστό για να αγκαλιάζει και να δρέπει.

Ζάγκλη είναι το αρχαίο όνομα της Μεσσήνης στην Μεγάλη Ελλάδα, από το σχήμα της φυσικής προκυμαίας η οποία σχηματίζει το λιμάνι.

Από την ίδια ρίζα προέρχεται και η μικρή αγκύλη, η αγκυλίτσα <αγκλίτσα <γκλίτσα <κλίτσα, εργαλείο απαραίτητο στον τσοπάνη, για να πιάνει τα ζωντανά του.

Ζωρός

Η τοποθεσία Ζωρός είναι απέναντι στα Κονιδισιώτικα, μετά από τον Καστανιώτικο κάμπο και τον Ευρώτα.

Ο Ζωρός είναι αρχαία λέξη που συναντάται στον Όμηρο (8ος αι. π.Χ.), στον Αριστοτέλη, τον Ηρόδοτο, τον Αιλιανό, τον Θεόφραστο, τον Λουκιανό και σημαίνει τον άκρατο οίνο τον καθαρό χωρίς νερό.

Ζωρόν δέπας είναι το ποτήρι με άκρατο οίνο, ζωροποτέω σημαίνει πίνω άκρατον οίνο, ζωροπότης είναι ο μέθυσος και τέλος ζωρύα (αι) είναι πιθανόν τα αυλάκια ή η τάφος για την απορροή των υδάτων. πηγή: λεξικό H. LIDDELL, R. SCOTT.

Καλάμι

Είναι προφανές πως η βαλτώδης σύσταση του εδάφους ευνοεί την ανάπτυξη των καλαμιών. Τα καλάμια είχαν ευρύτατη χρήση στην καθημερινή ζωή της υπαίθρου. Έπλεκαν καλάθια σε ποικίλα μεγέθη και είδη, κοφίνια, πανέρια για διάφορες χρήσεις.

Έφτιαχναν τσατουμάδες για τα χωρίσματα στα σπίτια. Φράχτες και πορτάκια για τα περιβόλια. Καλαμωτές για να ξεραίνουν καρπούς. Στηρίγματα για τα κηπευτικά.

Καλλιαναΐκη ράχη

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Τα περισσότερα σπίτια στο χωριό κτίστηκαν με χορήγι από τα καμίνια της Καλλιανόρραχης. Όλα αυτά τα δούλευαν τεχνίτες από την Κυνουρία του Πάρνω-να που διέθεταν γερά μουλάρια με τα οποία κουβαλούσαν την πέτρα και το χορήγι. Αυτή η έκταση είχε κατάλληλες πέτρες για ψήσιμο και πολλά αγριόδεντρα για τη φωτιά.

Καστανιά και Απάνου Καστανιά

Βλέπε παραπάνω Απάνου Καστανιά.

Κιρίμπεη

Προφανώς πρόκειται για το όνομα ενός Τούρκου μπέη του Κερίμ μπη. Στα Βενετικά κατάστιχα, ο προβλεπτής της Λακωνίας Μικέλε Μάνιο, το 1700, ενημερώνοντας τον γενικό προβλεπτή Γκριμάνι σχετικά με τις προσόδους αναφέρει «...*Βορδόνια με τα ζευγολατειά, Λόπεση, Κερίμ μπέη...*».

Σημ: λίγο πριν, αναφέρει τις προσόδους από *Καστανιά, Καστρί, Περιβόλια, Αλευρούνη, Καϊτσα, Λυκόκαστρο, Ντεμίρη*.

Του Κίτρου το γεφύρι

Ο βυζαντινός άρχοντας Κίτρος ή Κιτράκης, σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Δημ. Καλλιάνης, παρακολουθούσε τη λειτουργία του Αγίου Γεωργίου έφιππος. Έχει κατασκευάσει το ομώνυμο γεφύρι (του Κίτρου το γεφύρι) και έχει δωρίσει ένα μεγάλο κτήμα στην περιοχή Κόκοτα. Το κτήμα αυτό ανήκει στην τοπική εκκλησία. Υπάρχει στο Καστρί το Κιτράϊκο, είδος πύργου.

Κούρνιζα ή Γκούρνιζα

Κούρνιζα είναι η πηγή από την οποία υδρευόταν το χωριό τους χειμερινούς μήνες.

Κανονικά το χωριό υδρευόταν από την πηγή του Πισαγιάννη αλλά συχνά η ύδρευση διακοπτόταν τον χειμώνα λόγω των κατολισθήσεων κάτω από το αλώνι του Αγιο-Νικόλα που αποσύρονταν οι ξύλινες κάναλες.

Από την πηγή ονομάστηκε και το ρέμμα που κατηφόριζε στο Γεφύρι του Ψηλού που σήμερα είναι σκεπασμένο.

Κατά τον Δημήτρη Καλλιάνη στο φύλλο 18 του Βορειοδημότη η λέξη προέρχεται από τον κρουνό, κρουνίδιο.

Κατά άλλη εκδοχή η Κούρνιζα προέρχεται από την κούρνια που σημαίνει χώρος όπου φωλιάζουν τα πτηνά και προέρχεται από την παλαιοσλαβική λέξη

Kurnija.

Η Κούρνιζα είχε άφθονο νερό και αυτό απεικονίζεται πάνω στον πέτρινο βράχο που υψώνεται εκεί (Μαυρομάτης), με εγχάρακτη επιγραφή έργου του δημάρχου Θεοφιλόπουλου. Η κούρνιζα κάθε άνοιξη μεταβαλλόταν σε κινητό ωδείο από τα αηδόνια που φώλιαζαν εκεί και το έστηναν στο τραγούδι. Στην πορεία του υδραυλικού έργου που ήταν σκεπασμένο με πλάκες έρεαν δύο βρύσες. Η μία κάτω από το σπίτι του Χρ. Αθανασόπουλου ή Γουρνά και η άλλη κάτω από το σπίτι του Δ. Γεώργαρη (πληροφορίες από τον Δημ. Καλλιάνη).

Κουτρομπαΐκη σπηλιά

Η σπηλιά βρίσκεται στο Μισορράχι. Αποτελείται από δύο συνεχόμενους χώρους και έχει δύο εισόδους μία από εμπρός και μία προς το βουνό το Βρυσιώτικο. Εκεί κατέφευγαν οι κυνηγημένοι από τους Τούρκους Καστανιώτες

Κουτσορούμπα

Υπάρχει και χωριό Κουτσορούμπας (ο) στην Ηλεία.

Σε αντίθεση με το τοπωνύμιο Κουτσομούλια, που σχετικά εύκολα ερμηνεύεται (δες στη συνέχεια) το παρόν έχει δυσκολίες.

Προφανώς η λέξη είναι σύνθετη με πρώτο συνθετικό το κουτσο-. [Δες και κουτσο-πός από το κουτσός (Κριαράς)].

Κατά το Λεξικό Τριανταφυλλίδη το κουτσο- [kutso] & κουτσό- [kutsó], 1. δηλώνει ότι αυτό που εκφράζει το β' συνθετικό: α. παρουσιάζει ελάττωμα, αναπηρία κτλ. ως προς τη μορφή ή τη λειτουργία που συνεπάγεται: κουτσαύτης, ~μύτης, ~πόδης, ~χέρης. || ~φλέβαρας. β. είναι μικρό, πενιχρό όχι ικανοποιητικό: ~δουλειά, ~μάγαζο, ~τράπεζο. γ. γίνεται με δυσκολία, ανεπαρκώς, σε μικρό βαθμό, όχι ικανοποιητικά: ~βλέπω, ~διαβάζω, ~ζώ· ~βολεύω. 2. προσδίδει στη σύνθετη λέξη, ανάλογα με την πρόθεση του ομιλητή, θετική ή αρνητική χροιά: ~δόντης, ~πίνω. || Κουτσόβλαχος.

Εδώ το δεύτερο συνθετικό -ρούμπα δεν παραπέμπει σε οτιδήποτε σχετικό, τουλάχιστον στον τόπο μας.

Βέβαια ρούμπα λέγεται το σωληνάκι από όπου στάζει το πρωτοράκι στα ρακοκάζανα.

Παραμένει πιθανή και η ερμηνεία να πρόκειται περί ανθρωπωνυμικού τοπωνυμίου.

Να αναφερθεί τέλος και η τοπική έκφραση «και η Κουτσορούμπα γέννημα».

Κουτσομύλια

Κάτω από τον Άγιο Νικόλα με κατεύθυνση προς το ποτάμι είναι τα Κουτσομύλια. Είναι προφανές πως η λέξη σημαίνει κουτσός μύλος δηλ. μύλος που δεν δούλευε όλο τον χρόνο. Δούλευαν τον μισό χρόνο, όταν υπήρχε αρκετό νερό.

Ενδιαφέρον έχει πως όμοιο τοπωνύμιο (Κουτσομύλια) αναφέρεται και στην περιοχή των Τρικάλων όπου και παρόμοια ετυμολογία: “Απ’ αυτή τη συνήθεια προήλθε, κατά πάσαν πιθανότητα, και το όνομα της συνοικίας Κουτσομύλια, λέξη σύνθετη από το τούρκικο Κιουτσούκ, που θα πει μικρός-κοντός, και της λέξης μύλια, όπως αναφέραμε, δηλ. τόπος με μικρόμυλους, (κιουτσούκ + μύλια, κουτσομύλια).

Λαγκάδι

Κουλάδα, φαράγγι δασώδες, ανάμεσα σε βουνά ή λόφους ή σε απότομο έδαφος

Η λέξη χρησιμοποιούνταν τον Μεσαίωνα και είναι πιθανόν υποκοριστικό της αρχαίας λέξης λαγκάς –δος. Εξ ίσου πιθανόν είναι να προέρχεται από την αρχαία σλαβική λέξη lang που σημαίνει χαράδρα. Στην περιοχή υπάρχουν τα Λαγκάδια, η Λαγκαδίτσα, Λαγκάδια στα Σκαφιδαίικα.

Λάκκα

Μεγάλη έκταση εδάφους που σχηματίζει κοίλωμα σε σχέση με τις γύρω εκτάσεις (γούβα, γούβωμα). Κοιλότητα μεγάλης έκτασης στην επιφάνεια του εδάφους.

Έχουμε τα τοπωνύμια **Λακκίτσες, Λάκκες, Λακκώματα, Ασημοπούλου Λάκκα, Λάκκα Κουτρουμπή, Καστανιώτικη Λάκκα, Μπουρδουσαίικη Λάκκα, της Αντριάς οι Λάκκες, τρεις Λακκίτζες, τρεις Λακκούλες.**

Λαμπαίικα

Ο οικισμός Λαμπαίικα γνώρισε επί Ιμπραήμ φοβερή δοκιμασία. Οι Τουρκοαιγύπτιοι επιδρομείς εσφαγίασαν πολλούς Καστανιώτες που τους έπιασαν στον ύπνο. Είχαν οδηγηθεί από της Σκοτίδαινας το μονοπάτι και δεν έγιναν αντιληπτοί. Τότε κήκε και το Παλιό μοναστήρι του Αφέντη του Αγιαννιού (πληροφορίες από τον Δημ. Καλλιάνη). Φυσικά ο οικισμός δημιουργήθηκε από την οικογένεια Λάμπου.

Λουσάνα

Κατά τον Ελευθερουδάκη, λουσινία (luscinia) είναι η λατινική ονομασία ωδικών πτηνών που ανήκουν στο γένος «αηδών». Τα αηδόνια ζουν σε καταπράσινους τόπους κοντά σε ποταμούς και ρυάκια. Το γλυκό κελάηδημα του αηδονιού προσπάθησε να αποδώσει ο Μπετόβεν στην 6η συμφωνία.

Ο Ιοannis Meursii στο Γλωσσάριο γράφει λουσινία είναι η αηδών, το αηδονάκιον: «και τ' αηδονάκια τάμορφα, στέρκ' απέ την ημέραν και εκηλαηδούσασιν γλυκύ, εις τους κορφούς απάνου».

Ο Γ. Πουλάκος ετυμολογούσε τη λέξη από το ρήμα λούομαι όπως ο Λούσιος ποταμός στον οποίο κατά τη μυθολογία λούστηκε ο Δίας.

Ο Δ. Καλλιάνης απέδιδε την ονομασία στη λέξη lux που σημαίνει φως.

Μάλα

Η Μάλα είναι η εκτεταμένη κορυφή που μας χωρίζει από τα χωριά της Αλαγονίας. Λέγεται και Αγριόκαρος, ίσως από τον άγριο καιρό που επικρατεί εκεί με χιόνια και ασήκωτες συννεφιές. Υπάρχει και τοπωνύμιο αγριόκαρος. Δημήτρης Καλλιάνης.

Μάντρες και Μαντρίτσα

Μάντρα γενικά είναι ο τοίχος, είναι ο περιφραγμένος χώρος για πρόβατα, κατοίκια, αγελάδες. Εκεί μαντρώνει ο κτηνοτρόφος τα ζώα και δεν μπορούν να βγουν χωρίς τη θέλησή του. Μάντρες έλεγαν και τα μοναστήρια όπου οι μοναχοί ήσαν αποκλεισμένοι από τον έξω κόσμο και την κοσμική ζωή. Από τον όρο αυτό προέρχεται και ο αρχιμανδρίτης. Μην ξεχνάμε πως ένα από τα σύμβολα εξουσίας των επισκόπων είναι η ποιμαντορική ράβδος και οι πιστοί αποτελούν το ποίμνιο.

Με πέτρινες μάντρες χώριζαν τις ιδιοκτησίες ώστε τα όρια να είναι σταθερά.

Η Μαντρίτσα είναι μια περιοχή ανάμεσα σε Μάντρες, Κουτσουρούμπα και Ντεμίρια.

Μαρμαρογιόφυρο

Η δημιουργική περίοδος του Τρικούπη έχει βάλει τη σφραγίδα της και στη Β. Λακεδαίμονα. Με κονδύλιο που χορηγήθηκε στον τότε δήμαρχο Καστορείου και πρώτο επιστήμονα γιατρό Γεώργιο Λεοναρδόπουλο, ανηγέρθη το γνωστό για την αρχιτεκτονική του κατασκευή και τη συμβολή του στην οικονομική ζωή της μεγάλης αυτής γεωργικής περιοχής, Μαρμαρογιόφυρο. Είναι το γεφύρι που περνάει πάνω από το χείμαρρο που κατεβαίνει από το Γεωργίτσι και χύνεται στον Ευρώ-

τα από την πλευρά του κάμπου. Αναμφισβήτητα πρόκειται για ένα αξιόλογο έργο που κινεί και σήμερα το θαυμασμό με την τεθλασμένη γραμμή του και τις τρεις μαρμαρόχτιστες καμάρες. Ας κηρυχθεί και το έργο αυτό διατηρήσιμο. (του Δημήτρη Καλλιάνη από τα Λακωνικά»). Είναι προφανές πως χτίστηκε από μάρμαρο που αφθονούσε στον Ταΰγετο. Σήμερα υπάρχει παράλληλα ένα καινούργιο γεφύρι που εξυπηρετεί τις επαγγελματικές δραστηριότητες των Καμπήσιων.

Μεσσηνία

Κατά τον ιστορικολαογράφο Δ. Κ. τα Μεσσηνία ονομάστηκαν έτσι γιατί γεωλογικά μοιάζουν με νησιά που ανάμεσά τους κατεβαίνουν και τα χωρίζουν ρεματιές-γράνες. Ίσως υπάρχει ένα ψήγμα αλήθειας που χάνεται στο βάθος των μυθικών χρόνων αν λάβουμε υπόψη μας τη «Γεωγραφία Παλαιά και Νέα» του Μελετίου που γράφει: «*Λίμναι ποτέ λέγουσιν να ήσαν εις εκείνον τον τόπον, όπου τανόν είναι η Βορδόνια κόμη, ξέμακρα της Σπάρτης 20 στάδια, τετιμημένην με θρόνον επισκόπου, έχει την επίσκεψιν των περί την Μουχλίου πόλιν χωρίων*».

Η Βυζαντινή πολίχνη Μεσσηνία κοντά στον Άγιο Δημήτρη, λέγεται πως καταστράφηκε από σεισμό. Έχει όμως παραδοθεί (η πληροφορία σώζεται από τον Δημ. Καλλιάνη) πως την έκαψαν οι ακτήμονες κολληγοί εκδικούμενοι τους γαιοκτήμονες του τόπου, τις «γούνες», όπως τους έλεγαν από τη βαριά και ακριβή ενδυμασία που φορούσαν. Λένε πως στην περιοχή Μεσσηνία λειτουργούσαν 15 εργαστήρια γούνας. Αφθονούσαν τα κουνάβια-κάστορες.

Μισοσπορίτισσα

Η Παναγία η Μισοσπορίτισσα είναι κολλημένη στον βράχο της Ξεροβούνας στη χαράδρα του Καστανιώτη. Κάθε χρόνο στις 21 Νοέμβρη που γιορτάζει η εκκλησία μας τα Εισόδια της Θεοτόκου, στο Καστόρι γιορτάζει το γραφικό ξωκκλήσι της Παναγίας της Μισοσπορίτισσας. Ονομάστηκε έτσι γιατί χρονικά είναι στο μέσο της σποράς και συνοδεύεται από την παροιμιώδη φράση «μισόσπειρες, μισόφαγες, μισή κονόμα να 'χεις». Είναι μια γιορτή που ταυτίζεται με τις γεωργικές εργασίες.

Σύμφωνα με προφορική παράδοση στο σπηλαιώδες εκκλησάκι, το κολλημένο στον βράχο με ελάχιστο ζωτικό χώρο, ασκήτεψε ο Άγιος Θεόκλητος τοπικός άγιος του Καστορείου του οποίου η γιορτή καθιερώθηκε το 1960.

Γραπτή παράσταση του αγίου Θεοκλήτου βρίσκεται στον Βυζαντινό ναό του Αγίου Δημητρίου στον οικισμό Καστρί Καστορείου σε σχετικά μικρή απόσταση από την Μισοσπορίτισσα.

Σύμφωνα με μνήμες υπέργηρων κατοίκων του Καστορείου η προσπέλαση στο ασκηταριό γινόταν με ένα είδος ανεμόσκαλας. Το σπήλαιο πρόσφερε ιδανικές συνθήκες για απομόνωση, πνευματική ανάταση και ασκητισμό κάτω από συνθήκες απόλυτης ένδειας. Ο βιογράφος του γράφει χαρακτηριστικά πωςμόναζε «επί δώματος ως όρνις εν αβάτοις τόποις».

Μονές

Υπάρχει μία διαδοχή μονών στο χώρο μας. Μετά το παλιομονάστηρο έχουμε τη **Μονή της Αγίας Κυριακής** (Σερβαίικα), τον **Κάρδαρη** (Κοίμηση της Θεοτόκου που την διαδέχθηκε η σημερινή μονή της Ζωοδόχου Πηγής) και η μονή του **Αγιάννη του Νηστευτή**. Τρεις σκήτες του Κάρδαρη, της Μισοσπορίτισσας στον βράχο και η Παναγία του Λουκά αγιογραφημένη στα εννιάμερα της Παναγίας.

Μούσγα

Μούσγες είναι οι λακούβες με νερό, οι λούμπες. Εξυπηρετούσαν το πότισμα των ζώων την άνοιξη και το καλοκαίρι. Μούσγα είναι ένα ρέμα που έδωσε το όνομα στην περιοχή. Υπάρχει το τοπωνύμιο **Λαδά Μούσγα**.

Μπεχτάσια

Η λέξη δείχνει εγκατάσταση Τούρκων και σχετίζεται με τους μπεχτασήδες, μοναστικό μουσουλμανικό τάγμα με ιδρυτή το Χατζή Μπεκτάς Βελή. Η κοσμοθεωρία τους συνδυάζει το νεοπλατωνισμό, χριστιανικές ορθόδοξες αντιλήψεις με την παλαιοτουρκική αίσθηση ελευθερίας, της ανεξιθρησκείας και της θετικής αντιμετώπισης της ζωής.

Οι μπεχτασήδες ήσαν Τούρκοι δερβίσηδες που ζούσαν φτωχικά και ταπεινά. Ήταν ιδιαίτέρως μορφωμένοι και υπηρετούσαν χωρίς να κάνουν διακρίσεις τους ντόπιους και τους επισκέπτες. Οι μπεχτασήδες είχαν παντρέψει στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής πίστης με τον Σιιτισμό αλλά και με το ορθόδοξο Ισλάμ (Σουνιτισμό).

Μια γνήσια μυστικιστική αδελφότητα, εξαιρετικά ετερόδοξη. Ακόμη και χοιρινά έτρωγαν. Ήσαν άνθρωποι του θεού που προσπαθούσαν να τον πλησιάσουν με μυστικιστικό τρόπο, οργανωμένοι σε τάγματα και είχαν τα δερβίσικα μοναστήρια.

Οι δερβίσηδες που δεν προσαρμόζονταν στο θρησκευτικό δίκαιο για να αποφύγουν τις διώξεις αναζητούσαν προστασία στα δερβίσικα τάγματα των μπεχτασήδων που διαμορφώνονταν γύρω από τους τάφους των αγίων τους.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Η φιλοξενία των επισκεπτών ήταν ιδιαίτερα σημαντική κατά μήκος των δρόμων με περιορισμένη κίνηση όπου δεν υπήρχαν δημόσια καταλύματα, Χάνια. Στη συλλογή δημοτικών τραγουδιών Καστανιάς υπάρχει το δημοτικό με τίτλο «Ασίκης εροβόλαγε» που αναφέρεται στον παράνομο έρωτα της Κάντως με τον δερβίση.

Παλιούρια

Το παλιούρι είναι πολύκλαδος αγκαθωτός θάμνος φυλλοβόλος με σκληρό και βαρύ ξύλο. Ονομάζεται και αλλιώς αγκάθι του Χριστού. Σύμφωνα με έναν παλιό θρύλο με κλαδιά από παλιούρι έφτιαξαν το ακάνθινο στεφάνι του Χριστού.

Παναγία του βουνού

Στην ιστορική Μπρουσάκα στην περιοχή της Παλιάς Καστανιάς είναι κτισμένη η εκκλησιά της Παναγίας που γιορτάζει στις 23 Αυγούστου εννέα μέρες μετά την Κοίμηση και τη Μετάσταση της Θεοτόκου. Χτίστηκε τα μαύρα χρόνια της δουλείας και αποτέλεσε τη Μητρόπολη του ορεινού επαναστατημένου χωριού της Απάνω Καστανιάς. Μετά την καταστροφή στο Καστρί το 1460 από τον Μωάμεθ τον Β΄ η ορεινή αυτή περιοχή αποτέλεσε καταφύγιο των δοκιμαζόμενων Χριστιανών.

Παλιολήνι

Σιμά στο Παλιοκκλήσι της Παναγίας και σιμά στο Καθολικό μοναστήρι. Το Παλιολήνι είναι μια ιδιαίτερη περιοχή στις Βαμβακίες. Παλιά που είχαν εδώ αμπέλια, οι άνθρωποι μάζευαν τα σταφύλια και έβγαζαν τον μούστο στα Ληνά. Όσος μούστος περίσσευε τον έριχναν μέσα σ' ένα λαγήνι θαμμένο στο χώμα και τον χειμώνα που έρχονταν για δουλειές όπως για παράδειγμα να μαζέψουν ελιές, έπαιρναν από κει μέσα και έπιναν.

Παλιομονάστηρο

Είναι άγνωστο πότε καταστράφηκε το μοναστήρι αυτό και από ποιους κατακτητές. Ήταν κοντά στη δημοσιά και όπως ήταν επόμενο δεχόταν επιθέσεις από τους διερχόμενους επιδρομείς. Γεγονός είναι ότι από αυτόν τον δρόμο πέρασαν στρατηλάτες της Σπάρτης, Ρωμαίοι, Φράγκοι, Ενετοί, Τούρκοι, άγιοι, ασκητές και πολύς λαός που πήγαινε από τη Μεγαλόπολη στη Σπάρτη-Μυστρά. Τα άφθονα κεραμίδια που υπάρχουν εκεί δείχνουν πως υπήρχε αξιόλογη οικιστική ανάπτυξη.

Ο Δημ. Καλλ. γράφει πως σύμφωνα με προφορική παράδοση που κρατήθηκε ζωντανή επαναλαμβανόμενη από στόμα σε στόμα, στα χρόνια της άλωσης κατέφυγε εδώ ένας Πατριάρχης που είχε έδρα το παλαιό μοναστήρι. Αυτό βρισκόταν στην αγροτική περιοχή ανάμεσα στο Καστόρι και στο Παρδάλι, με το σημερινό όνομα, Παλιομονάστηρο. Ο γύρω χώρος είναι κατάσπαρτος από κεραμίδια και τάφους. Εκεί παλαιότερα είχαν βρεθεί και γλυπτά.

Οβορός, Παλιοβορός

Οβορός είναι η αυλή, το περιφραγμένο αγροτεμάχιο στο οποίο σταυλίζονταν μεγάλα ζώα. Η λέξη είναι αλβανικής προέλευσης (obor = αυλή) ή σλάβικης προέλευσης (obor) που φανερώνει την παρουσία των λαών αυτών στην περιοχή.

Σύμφωνα με τοπική πληροφορία οι κτηνοτρόφοι συνεργάζονταν και ανελάμβανε ένας από αυτούς να βοσκάει τα ζώα και να τα φροντίζει για ένα χρονικό διάστημα. Μάλιστα δεν τα έβοσκαν συνέχεια στην ίδια περιοχή, αλλά σε διαφορετικές. Τα ζώα μετά τη βοσκή σταυλίζονταν στον οβορό.

Στον Καστανιώτικο κάμπο υπάρχει ο «οβορός του Δημητρακάκη».

Πρασάικα

Είναι μια γειτονιά που κατοικήθηκε από φερτούς ανθρώπους, και πιο συγκεκριμένα Αργίτες. Τους Αργίτες γενικά, ακόμη και σήμερα τους αποκαλούν πρασάδες. Μέχρι πριν πενήντα χρόνια περίπου υπήρχε μια γριά κομπογιαννίτισσα που την αποκαλούσαν με το παρατσούκλι «Πρασού».

Ρασαίικα

Ήταν κεντρικός δρόμος που κατηφόριζε από την παλιά αγορά, περνούσε πίσω από τη σημερινή παιδική χαρά. Εκεί υπήρχε του Γκιτάκη το λιοτρίβι. Ο δρόμος ήταν καλντερίμι που έβγαινε στον Άγιο Μάμα πάνω από το σπίτι του Λάτα. Στα Ρασαίικα σύμφωνα με μαρτυρία λειτουργούσαν μαγαζιά με υφάσματα. Είναι πιθανόν να ζούσαν σ' αυτόν το μαχαλά, ρασ(ι)άδες που ύφαιναν ή πουλούσαν ράσα. Το ράσο είναι πανωφόρι υφασμένο με μάλλινο στημόνι και μάλλινο υφάδι. Εκτός από τα ράσα ένδυσης, ήταν και τα ράσινα (ολόμαλλα) κλινοσκεπάσματα, τα ρασοσέντονα, τα ρασομαξίλαρα.

Η σπηλιά του Ράλλια (και τα Δριμέικα)

Η σπηλιά αυτή βρίσκεται στη θέση Σταυρούλη ενώ στην περιφέρεια Περιβολίων-Καστορείου υπάρχει αγροτική έκταση (τιμάριο) με την ονομασία «Του Ράλλ».

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

λια». Η παράδοση τη συνδέει με τον Ράλλη (Ραούλ) ο οποίος υπήρξε ιστορικό πρόσωπο. Το λεξικό Ελευθερουδάκη έχει τρία λήμματα σχετικά. α) Ράλλης είναι το όνομα οικογένειας Πελοποννησίων ευπατρίδων Νορμανδικής ή Αλβανικής καταγωγής. Το 1459 ο Ιωάννης Ράλλης ηγήθηκε στην Πελοπόννησο σε κίνημα κατά των Τούρκων. β) Δριμής (Μιχαήλ Ραούλ). Βενετός στρατηγός κατά του πολέμου μεταξύ Βενετών και Τούρκων (1463-1479) υπηρετών υπό τον Βενετό αρχιστράτηγο εν Πελοποννήσω Βερθόλδο ηδυνήθη ηγούμενος 200 μόνον μαχητών Βενετών να εξεγείρει εις επανάστασιν ολόκληρον την δυτικήν και νότιον Πελοπόννησον τω 1463 κατά των Τούρκων. Οι επαναστατήσαντες όμως Έλληνες υπέστησαν δεινήν φθοράν από τους Τούρκους, επειδή οι Βενετοί τους εγκατέλειψαν και κλείστηκαν στο φρούριο του Ναυπλίου. Η επανάσταση διατηρήθηκε στην Πελοπόννησο παρά τις ήττες των Βενετών. Ο Δριμής κατά την ήττα στην Πάτρα το 1466 συνελήφθη από τους Τούρκους και ανασκολοπίστηκε. Ίσως σχετίζεται με το τοπωνύμιο Δριμέικα.

γ) ο Μιχαήλ Ράλλης ο επονομαζόμενος Ίσσης. Αρχηγός των Λακεδαιμονίων στην επανάσταση του 1479 που προκλήθηκε από τους Βενετούς με τους οποίους συνεργάστηκε. Στην Πάτρα ηττήθηκαν, ο Μιχαήλ Ραούλ συνελήφθη από τους Τούρκους κοντά στην Πάτρα και θανατώθηκε με ανασκολοπισμό. Η δράση των Ράλληδων καθώς και ο θάνατός τους είναι πολύ κοντά τοπικά και χρονικά με τη θυσία του Πρινοκοκκά και των Καστριτών.

Ρεξιναίικη σπηλιά

Η Ρεξιναίικη σπηλιά βρίσκεται στο Βρυσιώτικο. Εκεί υπάρχει μία φυσική χαράδρα της οποίας το πάνω μέρος χρησιμοποιούνταν σαν ασβεστοκάμινο και το κάτω μέρος όπου υπήρχε φυσικό σπήλαιο που χρησιμοποιούσε η οικογένεια σαν κατάλυμα για τους ίδιους και μαντρί για τα ζώα τους. Για να προστατέψουν από τους κλέφτες τα ζώα, έφτιαξαν μπροστά στο φυσικό σπήλαιο, ένα τείχος σαν φυλάκιο με πολεμίστρες. Η είσοδος είναι πολύ ψηλά από το έδαφος και η πρόσβαση γίνεται με ένα είδος ανεμόσκαλας από ξύλα και σκοινιά, που δεν είναι μόνιμη. Το εσωτερικό είναι λαξευμένο στον λίθο πολύ προσεκτικά. Δηλαδή δεν προορίζονταν για αιγοπρόβατα αλλά μάλλον για σημαντικούς ανθρώπους. Σύμφωνα με μαρτυρία του Κ. Λαγανά, υπάρχει πανομοιότυπη σπηλιά στο Ρίντομο.

Σάρα

Σάρα είναι ο σωρός από πέτρες και χαλίκια στην κοίτη χειμάρρου ή σε απότομη πλαγιά βουνού. Τον χειμώνα τα νερά κατεβαίνουν ορμητικά, και σαρώνουν

στο πέρασμά τους ότι βρίσκουν.

Σάρα υπάρχει στην πλαγιά πάνω από τον Άγιο Μάμα προς το Καστρί και έτσι ονομάζεται η περιοχή. Επίσης σάρες υπάρχουν στη Λαγκάδα, στη διαδρομή Σπάρτη-Καλαμάτα.

Η λέξη προέρχεται από το αρχαίο ρήμα σαρώω= σαρώνω, σκουπίζω, καθαρίζω. [σάρωμα= σκουπίδι, σάρων= ο αισχρός άνθρωπος, σαρωνίς= η παλαιά δρυς με κουφάλα, σάρωσις= το σάρωμα, σαρωτής= ο σκουπιστής, σάρωτρον= το σάρωτρον, σκούπα].

Σπηλιά του Μπαρλαβεζογιαννάκη

Είναι η σπηλιά καταφύγιο του Γιαννάκη του βοσκού, του «άγριου» του Ταυέτου για την οποία ο Κώστας Πασαγιάννης γράφει: «Το θεόχτιστο παλάτι του είναι μια μεγάλη σπηλιά, ψηλά στον βράχο, κρεμαστή σε μια άγρια ρεματιά. Σ' αυτήν εγύμνασε με υπομονή και γνώση και τα ανεβάζει τα γίδια του τα αγαπημένα, ο Γιαννάκης με μια κινητή ξυλογέφυρα δικής του τέχνης και κατασκευής από το δάσος. Έπειτα τη σηκώνει τη γέφυρα και κοιμάται ήσυχος με τις κατσίκες του, ασφαλισμένες από τα αγρίμια και από τους κλέφτες, ανάμεσα ουρανού και γης στο βαθύ το σπήλαιο».

Όταν κάποιος παραθεριστής του παραπονιόταν πως του έκλειψαν το σακούλι με το λάδι του έλεγε: «Να δω, να δω, το σκυλί θα το πήρε». Πολλοί πίστευαν πως πράγματι ο μπάρμπα-Γιαννάκης θα είχε γυμνάσει τον σκύλο του γι' αυτή τη δουλειά, ενώ τα έκλεβε ο ίδιος. Διαπιστώθηκε, όταν κάποιιοι με κίνδυνο της ζωής τους κατόρθωσαν να φτάσουν στο απρόσιτο σπήλαιό του, είδαν μια γούρνα επίτηδες φτιαγμένη για λάδι που περιείχε 3-4 οκάδες.

Του Τριανταφύλλη ο Λόγγος

Λόγγος είναι το πυκνό δάσος από θάμνους και δέντρα μικρής ανάπτυξης. Κατά την Αγγελικούλα Παπαηλίου υπήρχε ένας προοδευτικός δάσκαλος με το όνομα Τριανταφύλλης ο οποίος κέντρωνε τα άγρια δέντρα (συνήθως αγριοαπιδιές δηλ. γκορτσές που τις κέντρωνε σε αχλαδιές). Η μεσαιωνική λέξη λόγγη (=τάφος) προέρχεται από το παλαιότερο σλαβικό loga/longu. Από εκεί προέρχονται τα τοπωνύμια Λογγιά, Λόγγος Κακούνη.

Τύκλα και Τυκλάλωνα

Μαρμάρα ή τύκλα, είδος σχιστόπλακας. Τύκλες ονομάζονται οι πλάκες σχιστόλιθου που χρησιμοποιούνται στην οικοδομή. Ολόκληρη η σειρά του Ταυγέ-

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ & ΜΙΚΡΟΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

του αποτελείται από υδατογενή πετρώματα σε παράλληλη διάταξη μεταξύ τους, που ανάμεσά τους περιέχουν στρώματα μαρμαρυγιακού σχιστολίθου. Τις πλάκες σχιστολίθου τις χρησιμοποιούσαν στην οικοδόμηση και τις ονόμαζαν τύκλες. Σε πολλά μέρη τον άζυμο άρτο τον ονομάζουν τύκλα. Αλλά και τον ένζυμο που δε ζυμώθηκε καλά, τον λένε τυκλιασμένο, αφού δε φουσκώνει και μένει σαν πλάκα. Ο Κορύλλος αναρωτιέται μήπως οι Μανιάτες μεταφορικά ονομάζουν τύκλες τις πλάκες σχιστολίθου που μοιάζουν με ζυμάρι που δε φούσκωσε καθόλου. Ο Γιάννης Κορζής αναφέρει το παιχνίδι τύκλα που προφανώς παιζόταν πετρινες πλάκες.

Είναι πολύ πιθανό να προέρχεται από την αρχαία λέξη τύκη (=όργανο λιθοκόπου), τυκίζω (=κόβω, ξύνω λίθους), και τυκάνη (δουκάνη) εργαλείο με το οποίο αλώνιζαν ή σκαλιστήρι με το οποίο έσπαζαν τους βώλους. Ας σημειωθεί πως η κεντρική εκκλησία του Καστορείου είναι χτισμένη με μαρμαρόπετρα που έχει καλυφθεί ολοσχερώς από νεότερο σοβάτισμα. Επίσης πελεκημένη μαρμαρόπετρα υπάρχει σε προσόψεις σπιτιών, σε καμάρες, υπέρθυρα, κόγχες, σε γωνίες πυργόσπιτων (Μουστάκη, Κάντζια), στο μαρμαρογιάφουρο.

Η Χαντάκα του Αγιο-Νικόλα

Μαρτυρείται πως στη Χαντάκα του νεκροταφείου έγινε συμπλοκή ανάμεσα σε έφιππους Τούρκους και ένοπλους πατριώτες. Οι Τούρκοι ανηφόριζαν για να χτυπήσουν την ορεινή Καστανιά. Στη συμπλοκή οι Έλληνες νίκησαν και πήραν τα άλογα μαζί με λάφυρα. Όταν ανέβηκαν στο χωριό με τις στολές και τα άλογα των Τούρκων οι χωριανοί φοβήθηκαν. Χρειάστηκε να τους φωνάξουν με τα μικρά τους ονόματα για να τους καθησυχάσουν.

Χαρανάκι (Χαρανιά)

Είναι βαθουλώματα σε δύσβατα σημεία που συγκέντρωναν νερά, δηλ. μεγάλες και βαθιές λακκούβες σαν μεγάλα καζάνια. Το χαρανί είναι τούρκικη λέξη και σημαίνει καζάνι, λέβητας, λεβέτης. Το καζάνι χρησιμοποιούνταν για τις μπουγάδες, για το βάψιμο ρούχων, την παρασκευή σαπουνιού, για τα παστά, το βράσιμο του σταριού για τα μνημόσυνα κ.λπ. Το χαρανί ανήκε στα χαλκωματένια σκεύη του σπιτιού που τα συντηρούσαν και τα γυάλιζαν με γάνωμα.

Χούνες

Χούνη είναι τόπος βαθύς και στενός, περικλειόμενος από όλα τα μέρη. Μία λέξη που επικράτησε στον μεσαίων και προήλθε από το αρχ. χωνί-

ον<χοάνη<χέω.

Κατά τον Χόφμαν χοάνη ή χόανος είναι η κοιλότητα, το κοίλο σκεύος όπου τοποθετούσαν το μέταλλο που ήθελαν να λιώσουν, το χωνευτήριο. Κατά τα Συριακά Γράμματα Χούνη είναι η καταβόθρα. Αλλά και χους είναι ο σωρός χώματος, το ανάχωμα, ο γήλοφος.

Χωσμένη σπηλιά

Βρίσκεται στην Ξεροβούνα και την έχωσαν οι σταλαγμίτες και οι σταλακτίτες.

[illegible]

ALL CONFERENCE



All	MUTATED	ADVERSE	SYMPTOM
-----	---------	---------	---------



ALL ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

Η εισαγωγή του Γ. Αλφράν - Πρωτόδικα
 εισαγωγής ο Γεώργιος Αλφράν, ως αν-
 εμογενής του πατρών αρχιεπίσκοπος Ιερουσαλὴμ
 ομογενὲς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς τῶν
 Κωνσταντῖν, προσβλεπόμενος ἐν ἀλλοτρίᾳ
 πατριᾷ, τῆς Γενέτειας.

ΣΤΙΣ ΠΑΡΕΕΣ, ΣΤΙΣ ΧΑΡΕΣ
ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΛΥΠΕΣ ΜΑΣ

του Βορειοδυτικού

